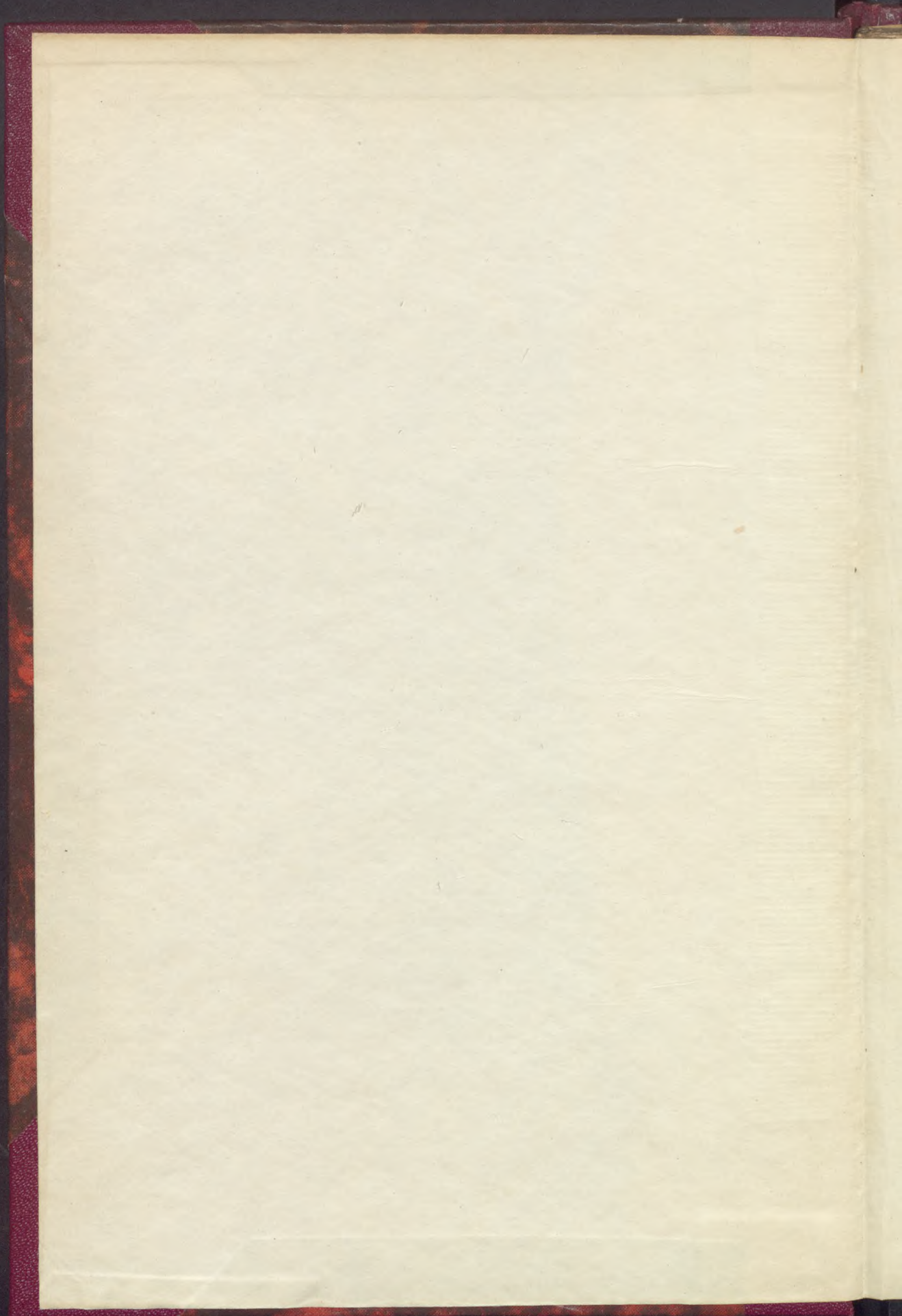
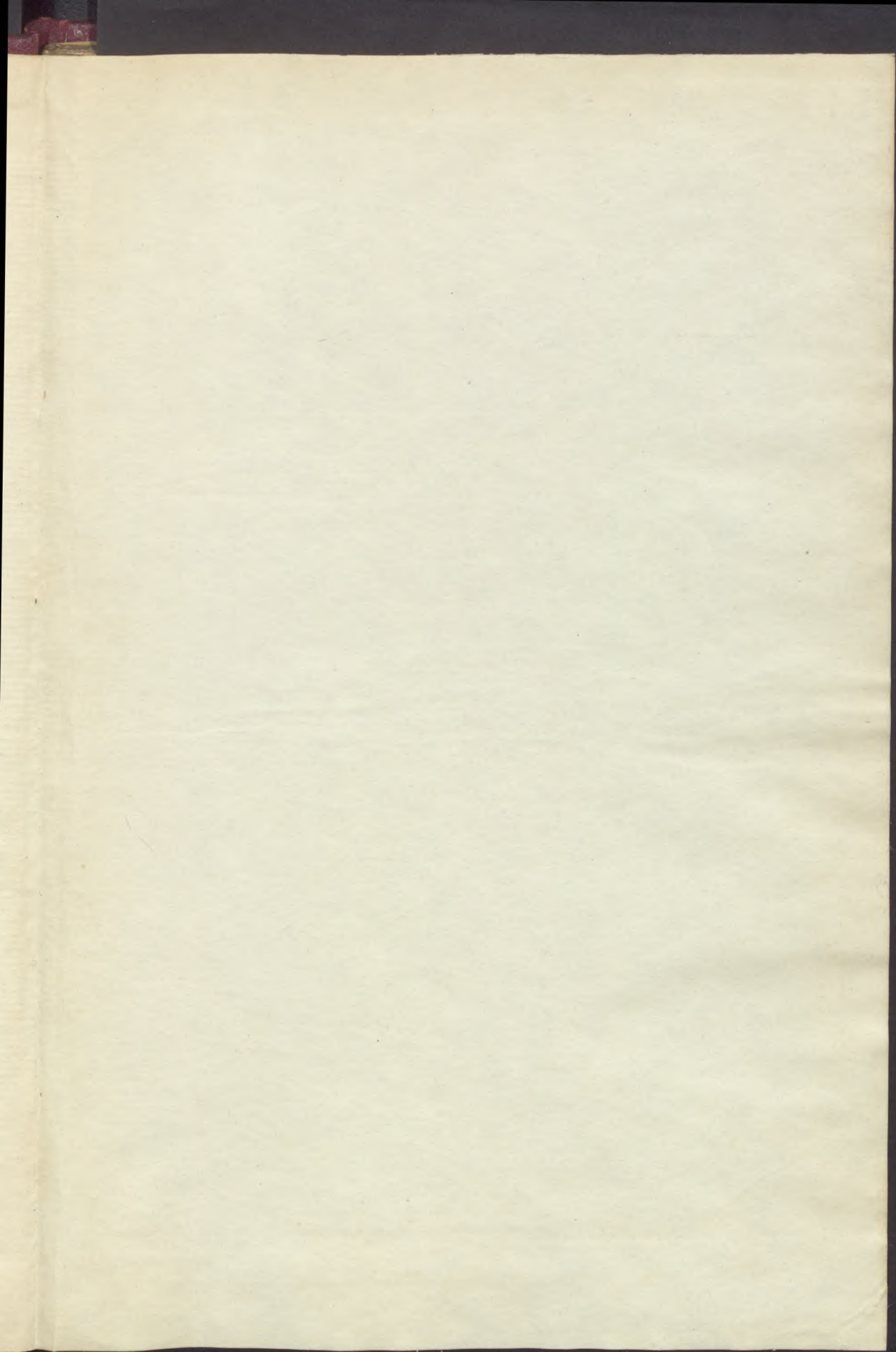

.....
256.024
OSZK

[illegible]

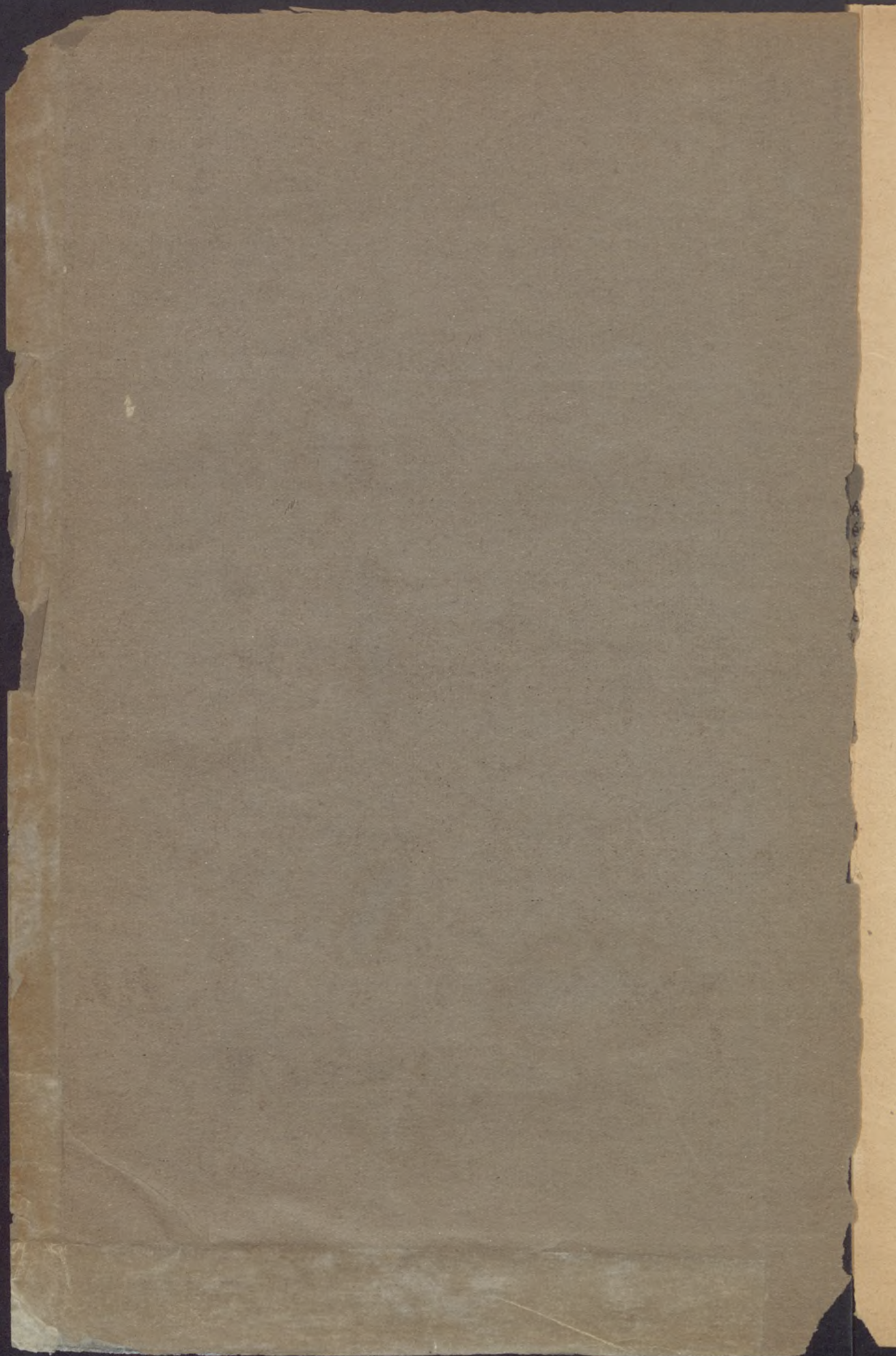
könyvtár

[illegible]

NAGY LAJOS

LECK

NAGY LAJOS

LECKE

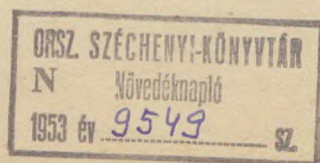
*Reimer hirtens
wrote the
930 1730
Nagy Lajos*

BUDAPEST, 1930.

Minden jog az íróé.

256024

Lecke

„Ha szépen letérdelsz és összeteszed a kezed és azt mondd: kedves, aranyos Nagy Lajos, nagyon szépen kérlek, adj nekem egy pengőt, — akkor kapsz egy pengőt.“

„Na! Térdelj csak le! Nem úgy, mélyebben. Le mindkét térded a földre. Ugy. Most könyörögj. Hangosabban. Mi—i—i? Azt mondd, hogy kesevarakos alakos bagom épen lépek? Nekem ne halandzsázz itt, ne sikkaszd el a könyörgő szöveget, hanem mondd ki tisztán: kedves, aranyos... úgy! nagyon szépen kérlek... Na látod. Most ha a cipőmet is megcsókolod, akkor kapsz még ötven fillért. Na csókold meg szépen! Most mondd első személyben, önmagadra: hülye vagyok, féreg vagyok, gazember vagyok, — akkor kapsz még egy pengőt, összesen tehát két pengő ötven fillért.“

„Nem mondd? Akkor nem kapsz semmit. Mondod, vagy nem mondd? Ne nyöszörögj, mondd hangosan, csak mondd egész bátran, hisz' nem hazudsz, bármily rutat mondasz, igazat mondasz.“

„Ugy. Most állj fel, ülj le, ide a székre. Ne olyan közel hozzám, húzódj arrább, mert így nagyon közel vagy, már pedig szörnyen utállak.“

„Először is nem kapsz semmit. Csak akkor adnék, ha megérdemelnéd. Akkor pedig nem csináltattam volna végig veled ezt a komédiát.“

„Igen, becsaptalak. No és? Talán nem érdemelted meg? Hát lehet egy olyan embernek két pengő ötven fillért adni, aki két pengő ötven fillérért azt megteszi, amit te most megtettél? Hát lehet?“

„Nem szégyenled magad? Két pengő ötvenért így megalázni magad. Letérdelni, imádkozni, önmagadról becsmérő kijelentéseket tenni, a cipőmet megcsókolni. Fúj, micsoda nyomorék vagy!“

„Csak hallgass, fogd be a szád. Ne szemtelenkedj, ne lázadj, ne fenyegetőzz. Fogd be a szád, hallgass, a leckének még nincs vége. Ne húzódj megint olyan közel hozzám, ülj arrább azzal a székkal, fáj ha látlak, egész lényed facsarja az orromat.“

„És ne csitits! Igenis hangosan beszélek, hadd hallják meg a közelülők, hallja meg az egész kávéház, az Oktogon-tér, az egész város, az ország, Európa, a világ! Ne csitits, mert...“

„Szemtelenkedtél volna előbb. Máskor. Lázadtál volna akkor. Már régen. De nem, te ezt csinálod már évezredek óta. Te vagy, aki letérdelsz már évezredek óta. Te vagy, aki könyörögsz. Te vagy, aki cipőt, sarut, lábat csókolnál. Aki a melleden összefontad a két karod és úgy hajlongtál, aki a homlokoddal a földet érintetted, aki hasra

vágtad magad és úgy csusztál, te vagy, aki kezet csókoltál, aki palástok szegélyét nyaltad, te vagy, aki megsimogattad a vesszőt, amellyel végighuztak a hátadon.“

„Te vagy, aki huzod a targoncát. Aki ütöd a lovat. Aki berregtetted a gépet. Te vagy, aki zsámolyt teszel ki az utcára, kefékkel, fény-mázakkal és a lelketet leheled rá a cipőre, mielőtt az utolsó simitod rajta bársonyrongyaiddal. Te vagy, aki úgy megalázod magad, hogy verseket irsz és felmagasztalod azt, aki ostorával végigsuhint rajtad, aki verseket irsz és elnyöszörgöd, hogy milyen ostoba és tehetetlen és gyáva vagy és hogy elepedsz a nőért, aki a másik nyakára simulva kacag rajtad, vagy undorodik tőled, verseket irsz és elsirod, hogy milyen gyenge és beteg vagy és hogy szenvedsz és — óh — még virtust csinálsz mindebből, mert hiszen dicsekszel vele, sirsz, panaszkodol, nyögdicselsz, dicsekszel, dicsérsz pénzért, egy kis pénzért, egy pengőért, kettőötvenért.“

„De te vagy, aki önmagadon kívül másokat is megalázol, aki rágalmazol, aki hazudsz, aki hamisan vádolsz. Aki letagadod a tényeket, aki hazudod a meséket, aki rémhíreket gyártasz, aki csinálod a tudományt és azt állítod, hogy a nap éjjel világít és hogy $2 \times 2 = 5$ és hogy a folyók fölfelé folynak a völgyből a hegyre, állítod, mondd, irod nekik pénzért, kettőötvenért, maximum! Te hazudsz, te csalsz, te kapálsz, kaszálsz, szántol, vetsz, aratsz, terhet cipelsz, csépelesz, bányászol, te zihálsz, izzadsz, sóhajtasz, kérsz, morogsz, elbujva káromkodsz, hajlongasz, kalapot emelsz, dicsőítesz, dicshimnuszokat és tavaszi dalokat énekel, te vicceket mondasz, röhögtetsz másokat, és te magad is röhög, pénzért, maximum kettőötvenért, te beteg vagy pénzért, egészséges vagy pénzért, meghalsz pénzért, egy kis jó, nyugodt, biztos szolgátságért, pár falatért, pár ütegért, pár szidalomért, egy kis becestelen és bűnös életért.“

„Ha meg nőtény vagy? Na hisz akkor! Te vagy, aki pislogsz az urra. Bájosolyokat eregetsz feléje, azt mondd a dupla tokájára, hogy milyen édes, azt mondd a tripla pocakjára, hogy milyen fess fiu maga, azt mondd a sárga agyarára, hogy milyen szép porcellánfogai vannak, angyal! Te átfogod karoddal a gallérből kiömlő zsirdaganatos nyakát, suttogsz a fülébe, lihegsz, megjátasz a szenvedélyest, pénzért, ah, gyönyörűséget is érzel, egy kis felülfizetés ellenében.“

„Ha him vagy, ugynevezett férfi, jó vicc! szemtelen hazugság, mert eunuch vagy, herélt vagy, tudja az ördög, hogy tulajdonképpen mi is vagy, ó, nem is tudom már, hol kezdjem silányságod, büneid elsorolásának egy újabb zuhatagát, mindegy, te lemászol a csatornába, te vájkálsz a sárban és piszokban. Mi is vagy te? Szörnyeteg vagy.“

„Te vállalod, hogy rutabb légy, hogy piszkosabb légy, hogy bűdös légy, te elfogadod a kevesebbet, te megeszed a rosszabbat, te felszolgálod a jobbat, te felszolgálja-ál! Te fürdővizet készítesz és magad nem fürödsz, te végeredményben átengeded a leányodat, te élsz együtt a feleségeddel, tudván, hogy az neked csak úgy maradt, maradt,

mert nekik már nem kellett; te gyermeket nemzel, a magad sorsára, tudván a sorsát előre, te azt tanulod, amire tanítanak és az igazságtól félsz, mindezt teszed végeredményben pénzért. Eh, hiszen te gyilkolsz is pénzért, te a magadfajtáját is megöled kétpengőötvenért, te végignézel egy operaelőadást éneklő királyokkal és őrrófkokkal s még tapsolsz is hozzá, te megnézel egy balletet és tisztelettel gondolsz a nagyhercegre, akivel az a Preobrazsenszkája együtt hál; te azt mondd a rheimsi dómra, hogy szép, téged áhitat fog el, ha harangoznak, te sirsz, ha temetnek, te elolvasod a könyveket, amelyeket mind ellened irnak, sőt ha tudsz, te magad is irsz egy ugyanolyan könyvet, pénzért, kettőötvenért, de lehetőleg még kevesebért, te segítesz a tüzet oltani, te, te örült gonosztevő, te merénylője önmagadnak, te megrontója minden ivadéknak, évezredekén keresztül. Te pénzért szállsz fel a levegőbe, te pénzért zuhansz le, nem a magasságért szállsz és nem a halálért zuhansz, hanem hogy szolgálj másokat. Te pénzért szeretsz, te pénzt adsz a szerelemért, a testért és lélekért, pénzt adsz a részvételtjes kérdésért, hogy: fáj-e még a fejed, dobog-e még riadtan a szíved? Te sorba állsz, seregbe állsz, ölni indulsz pénzért, még csak nem is a magad kedvére, ölni és elhullani indulsz pénzért, te, aki pénzért csakugyan dühre is lobbansz végül, aki gyűlölöd végül, pénzért, az „ellenfeledet“ és már őszinte szenvedéllyel döföd a mellébe a szuronyod, pénzért, szolgaságért, mindig másokért, aki komolyan bedőlsz, felülsz, aki lelkesedsz, pénzért, egy pengőért, kettőötvenért, aki elbutulsz, butábbra, mint ami vagy, pénzért. Téged felakasztanak, pénzért, te felakasztol mást, pénzért, mindig a magadfajtáját másokért, szolgaságért, te végignézed, ha mást akasztanak, te félsz, te kellemesen borzongasz, te olvasod az ítéleteket, te helyeselsz, te megnyugszol, te mindent megértesz pénzért, te bevonulsz a börtönbe és te örülsz, ha kivonulsz a börtönből, te élni akarsz, te örülsz a napfénynek, a napnak, mely gyalázatodra veti mindennap a sugarait s ha este lebukik, arcán a szégyenpir ég. De jaj, ez a zuhatag bővebb lehetne, mint a Niagara és ha meg nem változol, az idők végtelenéig zuhoghat eget ostromló robajjal.“

„Pénzért. Kis apró pénzekért, egy pengőért, kettőötvenért, yenért, schillingért, dollárért, frankért, lirért, mindegy, pénzért, ami számodra az odu, a rossz kása, a rongy, a penészes kenyér, a girhes szerelem, a tuberkulotikus gyerek, arcán a robot és gonosztevés lombrozói sztigmáival, pénzért, ami számodra a nyomorult élet. Ezért!“

„Csak nyugalom! Pénzt nem kapsz tőlem egy vasat sem. De a leckének mindjárt vége. Első lecke, csak annyi, amennyitől az eszed el nem fáj. Látom, megértettél, mert reszketsz és szeretnél, látom, leütni.“

„De ne engem, tisztelt embertárs, vagy minek nevezzetek! Ne engem. És egy kissé mintha már késő lenne. Mindjárt az elején kellett volna, régen, az ősidők kezdetén. Már akkor kellett volna, hogy észrevedd, hogy elszégyeld magad. De te, hisz te most is előbb letértél. Haragra kellett volna lobbannod az idők kezdetén. Az őszállat-

nak meg kellett volna ölnie az őszállatot, de nem pénzért, apró kis javakért, hulladékért, szolgaságért, mint ahogy meg is ölte, hanem a maga emberségeért. Amikor az őszállat odanyujtotta szőrös mellét a másiknak, hogy vakarja meg, akkor kellett volna, akkor rögtön. Azt mondani, hogy: nem! és a kőkést beledöfni markolatig. Ha pedig erősebb volt, úgyis nagyon egyszerű, haltál volna meg te. De te most is előbb letérdeltél egy pengőért. Haltál volna meg te, aki halál helyett megvakartad a szőrös mellett s ezzel megmérgezted a mindenséget hatvanezer évre. Ne csókoltad volna meg a mancsát. Ne a lábát. Ne hajoltál volna meg földig, homlokoddal a port érintve. Ne cipelted volna a terhet. Ne őrizted volna a barmot. Sőt nyitottad volna meg a karámot, hadd széledjenek el. Ne csiszoltad volna a követ, ne élesztetted volna a tüzet, hadd aludjon el és legyen hideg és sötétség mindörökre, mert minek a világosság, ha te letérsz, könnyörögsz és kezdet csókolsz. Ne húztad volna a szekeret, ne vitted volna a fegyvert, ne irtottad volna a csalánt, ne nyaltad volna biborpalástok szegélyét. Ne ettél volna. Ne vettél volna lélekzetet. Ültél volna le egy helybe és ültél volna ott mozdulatlanul, étlen és szomjan és némán mindhalálig. Pusztultál volna inkább ki! Eh, hisz annyi mindent tehettél volna. Ütöttél volna egy nagyot a légycesapóval a Julius Caesar kopasz fejére; köptél volna bele Lucullus ur tányérjába; mérgezted volna meg testeddel a halakat, amikor Veditus Pollio bele dobott a halastavába, mert elejtettél egy kristályedényt s az eltört; dugtál volna tüzes taplót Napoleon szürke lovának a fülébe; rejtettél volna tűt a Fáraó trónszékébe, öntöttél volna petroléumot Rockefeller ur yoghurtjába, bujtál volna el a kínai császár trónja mögé és húztad volna meg a copfját s kacagva mentél volna a kinpadra.“

„Már az idők legelején, de azóta is minden időpontban, minden másodpercben meg volt az alkalom, hogy elszégyeld magad, elszánd magad és ezt kiáltsd: nem, nem, nem! Nem igaz a tanítás, hogy gazdasági szükségszerűség volt. Gyávaság volt, semmi más. Nem, nem és nem. Rakjuk le mindnyájan egyformán zsámolyainkat az utcán és pucoljuk az egymás cipőit. Igen! Különben haltál volna meg, hiszen így is meghaltál, hatvanezer éven keresztül mindig meghaltál nyomorban, szenvedésben, szégyenben és gyalázatosan, rútul, dicstelenül, csak átkot és vereséget hagyva magad után.“

„Különben nem haragszom rád, nem utállak, térj észre, hisz a te bünöd az én bünöm is. A pénzzel, a kettőötvennel csak tréfáltam. Pénzt nem adhatok, mert magannak sincs. Amim van, mindössze egy pengő, azt megfelezem veled. Elmondtam a leckét, megütöm a vállad: add tovább! Minden másodpercben megvan a kellő alkalom.“

Napirend

1927. október 19., szerda. (Bruno Schwarzkopf, az önműködő akasztófa feltalálója, született 1845-ben. Aldás poraira.) Róm. kath.: Péter. Prot.: Lucius. Ógörög — október 6. — : Tamás. Izr. — ajaj — 23 Szimh. tho. Buddhista: Cso-Cso. Dugóhuzóimádók: Pilili. A Nap kél 6 óra 23 perckor. Nyugszik 17 óra 7 perckor. Munkás kél 6 óra 5 perckor. Hivatalnok kél 7 óra 36 perckor. Nagyságos úr kél 10 óra 16 perckor. A kapitalizmus élősdije kél d. u. 3 óra 40 perckor. Mucuska kél d. u. 5 óra 7 perckor. A Hold kél 6 óra 51 perckor. A Hold nyugszik reggel 5 óra 2 perckor. Költő sunyit a Holdra éjjel 12-kor. Ebből valami esztétikai szépség jön ki. „Ni hold!“ — Csudálkozik a költő. Ir. Kisasszony olvassa a verset. Cseléd mos. „A hold mint ezüst rajzszög az ég kék rajzlapján . . .“ „Óriási tehetség“ — mondja a szépirodalmi szerkesztő másnap déli 12 órakor. Jupiter kél 8 óra 40 perckor, nyugszik 6 óra 20-kor. A nagyságos ur sohasem nyugszik, — mondja Juci, a csinos szobaleány. Poloskák kelnek este 10-kor, nyugosznak reggel 7-kor. Uccaleányok vizitje kezdődik 1/29-kor. Jelmez: rózsaszín szoknya, cinóber blúz, fekete alsószoknya.

Nyitvalevő múzeumok: Nemzeti múzeumok állat- és növénytára 9—1/2. Elefánt tömve. Krokodil nyúzza. Hiéna pácolva. Fáraó balzsamozva. Bankigazgató spirituszban? Hol van? Hol van? Mezőgazdasági múzeum 10—1. Gróf alszik. Kasznár lop. Ökrök bögnék. Béresek krumplit ebédelnek. Szépművészeti Múzeum (Aréna-út 41.) modern képtár 10—1/2. Látható: uborkásüveg tele kovászos uborkával, mellette balra mogyorótörő, jobbra szódabikarbóna. Cím: csendélet. Esztétikus magyaráz: „Ez a mogyorótörő lélekből fakad“. Csendes morgás: „Fütyülök én az olyan lélekre, amiből ilyesmi fakad.“ Látható: Hajóvontatók. Hosszú kötéllel húzzák a hajót. Izmaik megfeszülnek, süti őket a nap, erős, vidám legények, kicsi korukban verték őket, ha nem húzták a hajót. Két sápadt festő beszélget: „Abszurdum, amiket Nagy Lajos összeír. Semmi érzéke sincs a művészethez.“ Látható: Méltóságos Schwarcz Izidor főtanácsos arcképe, széles, aranyozott ráma koszt-vaszt-koszt stílusban. Nem látható fölötté óriási vörös betűkkel a kérdés: „Hát ez miért művészet?“ Látható: éhes festő könyöke kinéz a kabátujjból, galambszürke. Néprajzi Múzeum nyitva 9—1/2. Látható: öreg néger asszony bal szemfoga. Két darab kavics. Egy darab fűzfavessző. Üvegszem. Tizenhét cserépfazék. Békateknő. Távirópózna. Husáng. Elefántagyar fából, a csontot valaki el. Békepipa, tomahawk, wigwam, skalp, bubifrizura, strandvendég a margitszigeti strandról, üveggyöngy, koporsószőg, korbács és dum-dumgolyó. Hit-

térítő étlap szerint. Goethe-szoba (Akadémia) 10—12. Derék ember volt, sokat írt, de abból már semmi baj nem származhatik. Állandó bútorkiállítás az Iparcsarnokban 9—6. Látható: fenyőfa-priccs, közepén mahagóni bütyökkel, ami nyomja a hátgerincet. (Párisi világkiáll. aranyérem.) Aquincumi Múzeum 9—2 és 3—6. Már akkor majdnem ilyen undok volt.

Nyitvalevő könyvtárak: Fővárosi nyilvános könyvtár (Gróf Károlyi ucca 8.) 9—7. Halotti beszéd. Képeskrónika. Königsbergi töredék. Ebédutáni hálaimák. Egyetemi könyvtár (Ferenciek tere) Szabó Dezső összegyűjtött pamfletjei zsidóbőrkötésben, novellái svábbőrkötésben, regényei tótbőrkötésben, hirlapi cikkei köpésben. Vakok könyvtára (Ida ucca 5.) Összes mai magyar írók művei.

Nőszövetség kiállítása d. e. 10-től este 7-ig. Kiállított tárgyakhoz nyúlni tilos. Kórus egész idő alatt, refrén: „Csak pénzért, csak pénzért, na ná majd ingyért.”

Én kelek d. e. 11 órakor. Nem szívesen. Bevallom, van bennem még valami hajlandóság, alva várni, aludni, átaludni még azt a néhány évet. Mégis műszáj, fölkelek. Lemegyek az uccára. Októberi napos nap. Az autók robognak és bögnek. Az emberek robognak és nem bögnek. Nem vánszorognak, hanem robognak. Akik vánszorognak azok már reggel elvánszorogtak a munkába. Ez a tizenegyőrai ember, itt a Király uccában, mind robog. Szimulálja a robogást. Robog és nem bög, hanem vigyorog. Szimulálja a mosolygást. Mert ő váltig remél. Mindegyik külön-külön azt reméli, hogy a másik tönkre megy. Csak úgy finom a kecsége, ha a többi mind dohos kását eszik, de azt is keveset és sápadtan sandít a kecségére. Így jó a kecsége, kirakatban, terraszon, tatármártással, izzó agyakkal, vonagló gyomrokkal és elszorult szívekkel körítve. „Szerelem csak az én számomra legyen és a többi mind epedjen el.” Minden más eset erkölcsileg fölháborító s rendőrért kiált már önmagában is. Ha mindenki autón robog, már közlekedéssé válik a kéj. Kéj helyett a lélekzés automatizmusának nivójára süllyed. Éljenek a költők, a tanárok és a Frimm-növendékek. „Köszönöm jól. Sehr gut. Tanke, tanke.” „Finom angol vászon levélpapír.” „Jesszusom, micsoda szerencsétlenség, a villamos már majdnem elgázolta Weiszet, azután mégsem gázolta el.” „Kérném szépen szegény világtalannak”, „Mai naaap. Mai naaap. Borzalmas gyilkosság a Kőfaragó uccában. Pálincás János kiirtotta a héttagu családját.” „Kérek egy mai napot.” „Héj adjon egy mai napot. Gyorsan mert már olvasni szeretném. Siessen, mert nem bírom tovább, élvezni akarok.” Falusi ember, hátán nagy batyuval mászik a körúton a nyugati pályaudvar felé. „Merre van kérem a nyugati pályaudvar?” „Arra” — és a Rákóczi út felé mutatnak. Falusi ember hátán nagy batyuval, megfordul és megy visszafelé. Utbaigazító összedörzsöli a két tenyerét.

„Pincér, micsoda disznóság, barnát hoz, mikor én félbarnát rendeltem.” „Pincér, micsoda szemtelenség, kiflit ad, mikor én zsemlyét kértem.” „Pincér, micsoda gazság, bärack dzsemet ad, mikor én epret

óhajtók.“ Hej, a régi „boldog békevilágban“ jobban ment ez a kávéház. Ebben az új budog világban nem megy olyan jól. Mindössze egy gyerekelhajtó, egy bankvágó, egy találkahelytulajdonos, három kártyás, három prostituált nő, egy pervesztő, egy kijáró, egy pinkatulajdonos és egy népbutító reggelizik a 800 emberre berendezett teremben. „Munkából kérem nem lehet megélni.“ „Tisztességes uton nem lehet máma pénzt keresni.“ „Mikor lehetett?“ „Aki nem csal kérem, az egy marha, ezt én mondom magának.“ „Ugyan kérem, hát azt hiszi, hogy én nem csálnék? De hát kit csáljak, mivel csáljak? Nehéz ott csálni, ahol mindenki csal. Ma már kérem csálni sem lehet. Teljesen elzüllették a viszonyok.“ „Kérem, még megérjük, hogy a tisztesség lesz a jó üzlet.“ „Nana, nem kell az ördögöt a falra festeni.“ „Meg, meg, bizony megérjük“ — szólok közbe. Ámulás. Megtorpanás. „Ist er mesüge?“

Az uccán találkozom egy nővel: 12 óra 5 perckor. Egy hétig volt a szeretőm. Legfőbb emlékem róla, hogy nagyon, de nagyon keveselte az irodalmi honoráriumokat. Már mint amit a lapok nekem fizettek. És jött a műorrú ember és elvitte. Két harisnyagyára van a műorrú embernek és összesen nyolc foga és tiz fekete foggyökere. „Higyje el azért szerencsétlen vagyok“ — búgta a nő. Szemébe nevetek és ott hagyom: 12 óra 6 perckor.

Szitál az eső d. u. 5-kor. Lassan sétálok, nincs félténivalóm az esőtől. Nézem a kirakatokat. Cukrosbolt. Gyermekkoromban évekig üztem az önkínzó sportot: sétáltam az utakon és néztem a kirakatokat. Ajulásig vágyakoztam a teasüteményre, datolyára, különösen a szultánkenyérre. Később a szőlőre vágytam. Később a szép nőkre vágytam. Húszéves voltam, amikor először vettem 30 fillérért szultánkenyeret. 1927. október 19-én, szerdán délután 1/26-kor nézem a datolyát és a szultánkenyeret, krumpli, drótkarika, szájdoromb, korpa a malacoknak — mindegy. Még csak azt sem mondhatom, hogy füttyülök a szultánkenyérre. Még a nőkre sem. Mindegy. Valaki élém toppan. „Jó estét.“ „Jó estét.“ „Megázik.“ „Nem baj.“ „Rojtos az inge.“ „Nem baj.“ „Hová megy? Jöjjön, elviszem autón.“ „Köszönöm, én gyalog járok.“

Napilapok tartalma: „Amikor a házasságszédelgő feleségül akarja venni a feljelentőjét.“ Továbbá: „Külföldi kifizetések: Amsterdam 299.625—230.325.“

Mars kél este 7 óra 2 perckor. Vacsorázom 7 óra 45 perckor. Rendesen megvacsorázom. Nem éhezem, ne tessék örülni. Szükségem van az ételre, szükségem van az erőre. Polgári dekadencia lenne részemről, ha nem vacsoráznék. Destrukció lenne a szó helyes értelmében. Irok 8 órától 1 óráig. El lehet majd olvasni nyomtatásban. Olvasok az ágyban. Nem baj, hogy egyedül vagyok. Legalább olvasok. Sokat olvasok. Baj van azzal a Freud-féle őshorda elmélettel, a faj, de még mekkora baj. Olvasom Engels művét a család, a magántulajdon és az állam keletkezéséről. Az az őshorda-elmélet, mint szociológiai rendszer alapja: link konstrukció, polgári vágyteljesülési álom. Már

mint, hogy mindig is így volt s ami fő: nem is lehet máskép. De végül egy kicsit mulatni is akarok, előveszek egy polgári folyóiratot. Nyugat. Belekezek egy novellába. „Barátom akkoriban szoknyára vadászott...” Remek! Az író nem is tudja, hogy milyen okosan kezdi. Persze azután elrontja. De én ceruzát veszek el a nahtkaszniról s a mondatot így folytatom a margón: „... már öt szoknyát elhibázott, amikor hirtelen ölbukkant a hatodik; barátom előkapta pénztárcáját, a szoknyát célba vette s egy jól irányzott békebeli százkoronással úgy szíven találta, hogy az menten lefordult a diványra.”

Lesrófolom a csillárt 5 órakor. Rágyujtok egy cigarettára. Várok. Nyugodt vagyok. Lenn az uccán bögnek az autók. A „magasabbrendű férfitípus” robog haza a mulatóhelyről. Részeg nő rikolt. Már majdnem elalszom. Most elernyedek és gyenge vagyok. Most elernyedek és gyenge vagyok, de jaj a többieknek, ha ide lehullanak hozzám. Be kell vallanom, most fáj egyedül lennem. Egyedül, nő nélkül, gyermek nélkül. Kifosztva, igen, kirabolva. Az a nő, aki lenn sikoltott, talán — ha ember marad — az én párom. Nem tudom, csak azt tudom, hogy fájdalom fog el és ... Edzzétek meg magatokat, senki le ne hulljon hozzám. Nekem még fel kell tápáskodnom, a porból, ahová úgy látszik sebeim döntöttek. Már majdnem elalszom, de fölriadok, eszembe jut valaki, aki azt mondta, hogy már javulnak a „viszonyok”. Eh, őta ember, vagy csak ijeszteni akart. Ennyire félős azonban nem vagyok. Nem! Tudom, hogy a „viszonyok” nem javulnak.

Munkás kél 6 óra 5 perckor. Nap kél 6 óra 24 perckor. Elfáradtam, elalszom.

Jóember

Jóember, miután megette az ebédjét (leves, előétel, sült, sütemény és gyümölcs), átment a pipázóba (bordó tapéta és szőnyeg, fekete bőrdíván és karosszékek), leült, szivarra gyújtott, feketekávéért kortyintott és nyugodtan emésztett. Nem gondolt semmire, már amennyire lehetséges, de ha mégis valaki hirtelen kérdéssel lepte volna meg, hogy: most mire gondol? — azt válaszolta volna, nagyon jó a szivar, igen szép idő van. És éppen a szép idő az, amivel baj volt. Nem azért, mert szép volt, hanem azért, mert Jóembernek túlságosan fontos volt, hogy szép az idő. Heves ragaszkodása a szép időhöz elárulta, hogy az ég boruja, az eső és a sár valami kinzó nyugtalanságot ver föl az ő lelkében. Jóember tehát nem volt rendes ember.

Az inas behozta a délutáni lapot. Jóember először a börzét s a közgazdasági híreket nézte meg, azután egyebet is olvasgatott a lapból. Tetszett neki a „Legyen már vége“ című és kezdetű vezércikk, amely már a címével felidézte kíváncsiságát. Élvezet volt olvasnia a buja stilust, a szárnyaló szavakat s a talpraesett hasonlatokat és izgalmas várakozással futott a szeme lefelé a keskeny hasábon, hogy a cikkecske végén teljes kielégüléssel szívja magába a csattanót. Nem túlzás azt mondani, hogy a cikk méltó folytatása s tulajdonképeni befejezése volt dús ebédjének, szellemi táplálék a testi után, mintegy a második desszert, hogy kitűnő maradjon utána a szájaíze s zavartalan a lelkének momentán harmóniája. Mert ha valami kis bajról volt is szó a cikkben s a baj mindig valakinek a baja s a mások baja mindig valamennyire a mienk is, — mégis olyan formában volt szó a bajról, hogy: legyen már vége!

(Riportok, hírek, halálozás és villamos elgázolások is álltak a lapban, mindennapi dolgok csak, de Jóember figyelmét megütötte egy hír a cár és a francia elnök találkozásáról Revalban.)

Az inastól, mikor a lapot behozta, azt kérdezte Jóember:

— Sokan várnak?

Az inas pedig felelte:

— Nem, nagyságos úr. Eddig nyolc ember van odakünn.

A nyolc ember az előszobában ült, várták, hogy Jóember elé kerülhessenek s előadhassák neki kétségbeesett helyzetüket és pénzt kérjenek tőle.

Jóember, aki tehát nem volt egészen rendes ember, letette az újságot, felállt, az ablakhoz sétált, kitekintett az égre s most már határozott ítélete támadt a szép idő fontosságáról, — azután átment a dolgozószobájába (nagy íróasztal és csillogó eszközök, a fal mellett

üveges szekrényben könyvek, Henry George: Haladás és szegénység), hogy sorra bebocsássa s meghallgassa a szegényeket.

— Tessék! — mondta szelid udvariassággal Jóember az ajtóban állva s elsőnek egy koravén fiatalember lépett a szobába.

A koravén fiatalember zavartan hajlongott, de mint jó ismerős, mosolygott. Ezt is zavartan csinálta, olyan zavartsággal, mely már rutinná vált nála, belekövesedett a mozdulataiba s arca rángásába, anélkül, hogy csak egy cseppet is aggódott volna, vajjon sikerül-e újabb próbálkozása, vagy nem, mert ha nem sikerül, ha már megunta őt Jóember, akkor ő nyugodtan távozik, sértő módon fog köszönni s odakinn azt mondja magában hangosan — szükség esetére többször is — hogy: fene egye meg a komisz disznóját!

Ügyük rövid volt, Jóember ezt kérdezte:

— Hát ön még mindig ilyen sorban van?

A koravén most igen barátságosan mosolygott, humorosan akart felelni, de hirtelen valami történetbe kezdett arról, hogy kapott ugyan foglalkozást, de ilyen és olyan gazul jártak el vele szemben, megbántották, kiüldözték, nem lehetett elviselni a helyzetet. Parázs kis hazugság volt, a koravén ifju arca kipirult a hévtől, mellyel előadta; az egészből annyi volt igaz, hogy próbálkozott valami foglalkozással, de — rettentő rendje a világnak! — nyolcvan koronát fizetnek havonként, megélni pedig csak százhatvanból lehet. De tudja Isten, ezt elmondani úgy, ahogy igaz, lehetetlenség. Hogy miért, azt a koravén érezte, de megmagyarázni nem tudta volna s ha emiatt megkérdezték volna, újra barátságosan mosolygott volna, hogy valami humorosat mondjon, de újra csak kipirulva, dühösen hazudott volna. Jóembert különben a foglalkozásról és a kiüldözésről szóló rövid történet nem érdekelte, legfőlebb az a rész, ami hazugság volt benne, erről az volt a biztos érzése, hogy igaz. Azt ajánlotta a koravénnek, hogy ne csüggedjen, próbálkozzék máshol, majd fog akadni valami — és adott neki husz koronát. (Legelső alkalommal negyvenet adott, másodszor harmincat, most huszat, mintha pontosan emlékezett volna az előző összegekre, ami nem valószínű. Legközelebb tehát tíz korona következik, vagy: nagyon sajnálom, nem állhatok rendelkezésére, — ha csak nem szervirozza magát a koravén valami egészen új beállításban, ami nincs kizárva.)

Jóember szavai s a határozottság, mellyel azokat mondta, meglepő szuggesztív erővel hatottak a koravénre, valami kis illúziót gyújtottak ki benne, amelynek fényében úgy látszott, hogy van még lehetőség a számára ezen a világon, csak nem szabad magát elhagynia. (Hisz' lám, ez is milyen könnyen ment!) A szuggesztív hatás csak két napig tartott, miközben fokozatosan gyengült, párhuzamosan a husz korona fogyásával.

Másodíknak megint egy fiatalember került Jóember elé. Szintén kopottas a ruhája, de töretlen alakja s arca — ha sápadt is — még érintetlen a lélek pusztító kórjától. A hangja kissé fátyolosan rezdült, különben határozottan és bátran beszélt. Hogy végső szorultságában

erre a lépésre határozta el magát. (Ez nem tetszett a Jóembernek! Minek az a végső szorultság és minek az a magát erre a lépésre határozta, mintha bizony ő egy műtőtermet tartana itt és kihúzná az emberek fogait. Ő jó és ő segíteni akar!) A fiatalember diák, szegény, elmaradt a vizsgálataival, mert nincs pénze vizsgázni, irodában dolgozik, de tanulni és vizsgázni szeretne, hát azért — elhatározta magát.

— Van valami index-féle önnél?

A diák írásokat vett elő a zsebéből. Jóember nem nézte meg az írásokat:

— Kérem, ami tőlem telik, azt elsősorban betegeknek és végszükségben szenvedőknek kell juttatnom. Ez ki is meríti az én képességemet. De azért majd meglátjuk. Mindenesetre utána fogok nézni a dolognak, egy kis információra van azonban szükségem. Hagyja itt a címét.

A diák zavartan nyult újra a zsebéhez, Jóember segített neki:

— Itt van papiros, írja rá.

A diák leírta a címét, elszorult hangon köszönt és hajlongott, most már önkénytelenül, sőt kényszerűen, még nagyobb alázatossággal, mintha pénzt lopott volna s lassan kiment, az előszobán is lassan ment keresztül, a lépcsőn már rohant és pirult és irtózott és gyűlölte önmagát. Borzasztó szegény, hogy nem sikerült. (Pedig valamennyire sikerült, mert két nap múlva postán kapott husz koronát. Ujra dühös lett, zavart lett, szégyelte magát, a husz koronát vissza akarta küldeni, fél órán keresztül akarta visszaküldeni, goromba levelet is akart írni, azután udvarias levelet akart írni, azután érzelmes levelet akart írni, azután csak a pénzt akarta visszaküldeni, végre elhatározta, hogy megtartja a pénzt, mert az ilyen ember nem érdemli meg még azt sem, hogy visszaküldje neki a pénzt, legalább az a haszna legyen neki az egész ocsmány esetből, hogy az illetőnek husz korona kárt okozott, — ekkor már csak tíz és egynéhány korona volt meg a huszból.)

Egy asszony következett. Öreg, száradt, a csontjaira feszülő fehér ráncos bőrrel, az orrávége piros és nedves, a zebkendőjét tartotta a szája előtt, az feketén piszkos, időnként meg-megtörülte vele az orrát. Lassan és kimérten mozgott, tudatos öregséggel és fáradtsággal, mert hiszen nem igen perdülhet táncra egy öregasszony, ha szánalmat akar kelteni maga iránt. Vékony, siránkozó hangon köszönt, gépies vontatottsággal már meg is kapta a maga havi két koronáját és ment is, útközben felmondta a hálálkodó szavakat. Ment másokhoz, ebből él, ez a munkája, mindennapra be van osztva egy-két kegyes úr, néhol gorombák, néhol nem adnak, néhol dihiükben újra adnak, ő egyformán böcs közönnyel kezelte valamennyit, ha ad, ha nem ad, ha rendőrrel fenyegetőzik, ha azzal mentegetőzik, hogy neki sincsenek milliói, ő sem oszthatja szét az egész vagyonát. (Okvetetlenkedő kérdésekre, hogy miért nem megy ujságot árulni, nem is felel. Arra a kérdésre, hogy miért nem kér az előljáróságtól, szintén nem felel, annál kevésbbé, mert hisz' az előljáróságtól is kér és kap

havonta tiz koronát.) Jóember nézett utána, átlátott rajta és csaknem mosolygott, egészen kedves anyókének tartotta, könnyű volt vele a dolga, fontos, hogy nem jött nagy, nyugtalanító bajjal és panasszal — és elvégre neki is kell élni s mit csinálna mást szegény, öreg korára.

Penészképű ember következett. Gálán az ivakkendős, kézelős, mégis rongyos, olyan, aki népkonyhán eszik, menedékhelyen alszik, nem tud betörni, ostoba ahhoz, hogy csaljon, gyáva ahhoz, hogy lopjon, aki pálinkát is szokott inni, aki sírni és átkozódni szokott, aki — ha munkát kapna is — már nem tudna dolgozni, akit valami rettentő bűntudat nyom s nem tudja mi miatt, aki könyveket is olvastott, aki nem származott egészen „rossz” családból, aki nevelésben is prészesült, aki lenézi a hozzá hasonlókat. Valami szépet, költőt, meghatót és egyben meggyőzött, valami okosat akart mondani, köszönt, meghajolt, várt és nem tudott szólni, nem jött ki hang a torkán, amire mintha elveszett volna minden, mintha önmagára sejtett volna, egyszerre fuldokló sirásban tört ki. Jóember elérzékenyült, majd hogy neki is meg nem indultak a könnyei. Adott neki tiz koronát.

— Nem kell kétségbeesni, — mondta, — s ha tisztább és jobb kabát lett volna a panasztévőn, szeretne volna megveregetni a vállát. De így — talán a jó szó is elég.

Penészképű csalódott, többet várt, de így is csak hálát és meghatottságot tudott érezni. (Betért egy pohárka pálinkára a rum- és likőr-boltba lecsillapodni, mert az ember szíve nem bírja el a meghatottság és a hála kínzó terhét.)

Valaki orvosságra kért súlyosan beteg gyermeke számára és ételre, mert két napja nem ettek semmit, — ennek a címét felírta Jóember, majd utána nézet, vajjon igaz-e.

Valaki ujságírónak adta ki magát, egy nyomorgó nagytehetségű festő számára gyűjtött, akit ő szokott segíteni szerény képességéhez mérten; kedélyesen beszélt, értelmesen és sok erkölcsi pózzal, igen szép bókokat mondott Jóembernek, amiket ez ridegen utasított el, de a szegény festőnek adott negyven koronát. (A szegény festő csakugyan létezett, a negyven korona felét meg is kapta.)

Megint egy nő következett. Valaha csinos lehetett, fellépése, fesztelen sőt szemérmetlen mosolya, illegése-billegése, bizalmaszkodó szavai elárulhatták volna, hogy félvilági nő volt, olyan életiskolát járt ki, amelynek fölényes tudást és rutint köszönhet. Kicsit boszszantotta, kicsit meg is neveltette Jóembert, akire azonban száraz és komoly foglalatossága közepette ráfért a bosszuság is, a derű is. Elvult kokott előadta, hogy egy barátnője tanácsára jött, mert egy kis baj van. (Jóembernek jól esett hallania, hogy valaki kicsinek mondta a bajt, amibe keverett. Talán bizony nagyitanak, csálnak azok a többiek!) Az ura valami hibát követett el és ezért becsukták — elég gazember, hogy ilyesmiket csinál, ő bizony el is fog tőle válni, hiszen ő, ha akar, bármikor újra férjhez mehet, ő bizony akármikor kap férfit — itt hagyta őt egy krajcár nélkül. Már két hónapja, hogy be van csukva, már mindenét eladta, bár igaz, hogy gyermeke nincsen...

de még lehet — mondta kacér nevetéssel s utána lesütötte a szemét.

Jóember a vidám kéregetőnek tíz koronát adott. Ez meglepődve nézte a pénzt, azután nyílt tekintetét rávetette Jóemberre s csengő hangon elkezdett kacagni. Jóember az ajkát harapta s ekkora szemtelenség láttára elpirult. A nő meg-megszakítva a nevetést, ezt mondta:

— Hát ezzel mit csináljak, kedves jó uram? Hisz' ez nekem két napra sem elég!

Jóember dadogott:

— K-é-rem, k-é-rem... elvégre én nem tarthatom el magát!

— Pedig az nem is lenne rossz, ha-ha-ha!

— No persze...

A nő újra a pénzt nézte s Jóembernek egészen az orra alá tolta s — mint mikor az anya mulat gyermeke csinján s élvezi annak zavarát — újra nevetett s szinte segítő jóindulattal beszélt Jóemberhez:

— Mondja már, hogy csak viccelt! Vagy komoly volt? Visszaadjam? Mert szavamra visszaadom. S ha szüksége van rá, még hozzá teszek valamit, Amennyim van. Még ötöt. Jó?

És szinte már kedves volt, ahogy ehhez is nevetett s meghajolt nevetésében. Jóembert is magával ragadta s az — mit tehetett mást — maga is nevetett; a két ember nevetése, félszeg, furcsa, mintegy tilos nevetése, (mert hát mégis csak különös, hogy ők ketten itt és így együtt nevetnek, ők ketten: ő és valaki, aki csak úgy az uccáról feljött könyöradományért!) a nevetésük egymást uszította, mindjobban nevettek, fuldokoltak, a könnyük hullott a nagy nevetés miatt. Jóember végre erőt vett magán, elkomolyodott s nyers türelmetlenséggel kérdezte:

— Hát mennyire van szüksége?

A nő egy cseppet sem sietett s nem törődött a türelmetlenséggel, talán meg sem érezte ezt. Széles mozdulattal és kedéllyel kiáltotta:

— Ó, nincs is magának annyi pénze, amennyire nekem szükségem van!

Jóember haragos lett:

— Hagyjuk kérem a komédiát. Mégis mekkora segítségre gondol?

A nő egész természetesen, okosan mondta:

— Akkorára, ami által tényleg segíthetek magamon. Amiből élhetek addig, amíg valami más mód nem kínálkozik, hogy pénzhez jussak. Eltem ám én már jobb napokat is!

— Mennyire gondol?

— Mennyire? Hát azt hittem, hogy egy olyan híres és gazdag ember, aki elhíreszteli magáról, hogy ő jót tesz az emberekkel s akinek tényleg van szíve, az gavallér lesz és ad vagy ezer koronát.

— Nana!... fiam, ha én mindenkinek ezer koronát adnék, aki én hozzám fordul, akkor egy-két év alatt az egész vagyonomat szétosztanám. Azután én magam mehetnék koldulni.

— Nem muszáj mindenkinek adni! De akinek ad az ember,

annak legalább annyit adjon, hogy legyen értelme. Ó, ha nekem pénzem lenne, én mindenkinek adnék.

Jóember szorongatottnak érezte helyzetét s alkudozni kezdett:

— Adok magának ötven koronát. Jó lesz?

— Adjon már akkor legalább kétszázat. Az Isten is megáldja.

— Ötven korona az semmi. Azért igazán nem volt érdemes szégyenkezniem.

— Kérem, fejezzük már be. Adok magának száz koronát és punktum.

— Adjon már akkor legalább kétszázat, az Isten is megáldja. Ne smucigoskodjon. Nem áll jól magának.

Jóember megint dühös lett, dühében fujt, de aztán újra csak elnevette magát. Muszáj volt nevetnie. Nem tudta, miért, de mintha megcsiklandozták volna. Furcsa! A zsebébe nyúlt, elővett kétszáz koronát és a nő kezébe nyomta:

— Itt van, de most már menjen Isten hírével. Menjen, menjen!

A nő nyugodtan keblébe tette a két százast, a tíz koronát pedig letette az aszatra:

— Ezt visszaadom. A pénzt köszönöm, ha egyszer sok pénzem lesz, eljövök és megadom. Bocsánat, hogy zavartam. Remélem, nem haragszik... Ajánlom magam.

Jóember zavart érzéssel maradt magára. Kinjában újra nevetett. Majd becsöngette az inast:

— Ma már senkit sem fogadok. Küldje el őket. Jöjjenek holnap.

(A nő gúnyos mosollyal sietett le a lépcsőn. Milyen ostoba ember! És milyen smucig! Nagy az orra és az ajkai olyan kifordultak és nyálasak, jaj, meg nem csókolná tizezer koronáért!)

Jeremiáda

Fekszel az ágyadban. Féreg mászik a testeden. Az undor az, ami úgy fáj, mint a késszúrás. De hiába. Maradsz és fekszel, mást nem tehetsz. És az álom elkerüli a szemed.

A lepedőd el van hasadva. Ha mozdulsz, érintkezik a tested a matracal. Mert a fehérneműd is el van szakadva. A matrac is el van szakadva és szénabele már dől ki belőle. A széna szúrja a derekad. Viszket a derekad. Már a századik pózba helyezkedel, hiába. És töri a fáradtság a tagjaidat. De ne hánykódj nagyon, mert huzat már nincs a vánkosodon s a gyenge angin egy-kettőre kiszakad. És majd száll a vánkosból a toll a hajadba, szemedbe, szádba, szerte az ágyba, az egész szobába.

Reggel a lepedődarabba törülközől. Ha övig mosod meg a tested, a lepedődarab csuromviz lesz. Mert a lepedődarab nem vastag s bolyhos törülköző ám! Különbözn ilyen finom holmid talán nem is volt soha; no de a kis törülközőid is mind ronggyá váltak már. Egyet-kettőt talán még jókor elloptak: szobalány, mosónő, „ismeretlen tettesek.“ Mert kell nekik is; kellenek általában a tárgyak. Hallod is mondogatni: „használati cikkek.“ Hallod beszélni, hogy: „a textilneműek ára húszszerszeres.“ A kereseted meg egyezzerszeres. Tragédia számokban elmondva.

Felöltözől. Kevés már a harisnyád és az a kevés is mind lyukas. Válogathatsz köztük, szíszeghetsz is hozzá, egy valamirevalót sem találsz. Bestoppolni, — ehhez idő kell, az idő pedig kell pénzre, gondra, nyomoruságra. A pénz kell ételre. A ruhád szürke, mindig csak szürke és fakó és vasalatlan és egy, egyetlenegy! Ha felküldene érte a szabó és azt üzenné, hogy ingyen kivasalja — ne engedd! Mit akarnál te vasalt ruhában? Nem is illenék már rád. Hidd el, ha frissen vasalt ruhában jelennél meg az utcán, maskara lennél, utánad néznének a rongyosok és nevetnének. És mi lesz, ha a zsebórád egyszer végleg megáll?

Ha elmész hazulról, kitakarítják a szobád. Kár. De nem is nagyon takarítják. Foltos a fal. A minták már nem láthatók rajta. Szétkent férgek rozsdafoltjai is tarkítják a falat. Kopott a kép, töredezett a ráma. A szekrény ajtaját nem lehet becsukni. Székkel kell betámasztani. A szobád ajtaja, ha nyitod, ha csukod, sírón nyikorog. A könyveid széthullanak. Ami a könyveidben van, azt már soha nem lehet elolvasnod. El tudnád-e olvasni a „Háboru és békét“? Három kötet. Százezer oldal! Soha már, soha! Az idő pénz, sztabil pénz! Egy ismer-

rőszöd érettségi után belépett egy nagy gyárba „tisztviselőnek”; órabére 35 fillér. Tízszor 35 fillér, az 3 pengő 50. Négy kávé: 3 pengő 60.

A szék lába mozog. Igen, úgy, úgy, mint a fogad. A szék nádfonata beszakadt. Ha ráülsz, tovább szakad. Talán csak úgy állj mellette! A divánban meglazultak a rugók. Néhány el is törött már. Néhánynak a drótja átdőfte a bőrt. Azaz dehogy is bőrt: kárpitot. Nagy süppedés a diván közepén. Aki a divánon alszik, gyötrelommel kel. A gyermeked alszik a divánon? Vagy a feleséged? Vagy az anyád? Igaz, hányan is vagytok tulajdonképpen, hányan alusztok egy szobában?

Hálj te magad a divánon! Egy esztendővel hamarább lesz véged. Vagy különben mindegy: alattad is leszakad majd egyszer az ág. Sziszegve fogtok majd káromkodni, amíg nagynehezen összeeszkábáltok az egész szerkezetet... Ajtón tul a konyha, piszkos és büdös. A tüzhely nem szuperál. Rossz a szén is, nedves a fa is, de rossz szened és nedves fád sincs elég... A gang egyszer majd leszakad, a rács majd letörik; a lépcső köve is repedt, a lépcsőház faláról hull a vakolat, künn sáros az utca. A háztetőről hull a cserép.

És az edények már csaknem mind eltörtek. Minden héten kevesebb a pohár, minden hónapban kevesebb a tányér. Törik, szakad, ég, lopják, verd mind a falhoz! A kalapod zsiros. A teknőből folyik a víz; áztathatjátok már, folyik, punktum. A takarításhoz idő kellene, sok idő és türelem és akarat. Van még például portörölő rongyotok? Van porolónádatok? Ki meritek tenni a gangon a rácsra a rongyaitokat? Tíz óráig szabad, csak tíz óra után kezd ordítani a házmester, miért nem teszitek ki? Hisz' megesz benneteket a doh, a penész, a bűz! Szőnyegetek ugy-e már nincs is? A kislányod ajándékba kapott viselt ruhában jár. Nem utálja? Nem? Nyomor!... De majd egyszer csak jön az ajándékozó és megpróbálja visszakönyörögni.

Vannak még fiókjai a szekrényeteknek? Van bennük szög, drót, sróf, gomb, cérna, tű, kolmizóvas, üres üveg, pléhskatulya paszta, fénymáz, kefe, sárkefe, gyüszü, pecsétviasz, madzag, foltnakvaló, kulcs, lakat, spárga, harapófogó, dugóhuzó, kalapács, tégely, ezerféle apróság? Meg tudnátok valamit reparálni, ha úgy rászánnátok magatokat? Nem? Hát mire vártok? Talán majd Amerikából küld valaki nektek egy láda szerszámot és hasznos lomot? Ördögöt küld. Régen volt, amikor Amerikából küldtek az emberek két kiló vaját, egy kiló cukrot, egy doboz kakaót, öt doboz kondenzált tejet — és slussz, légy boldog.

Már esik odakinn az eső. Még el hazulról, a cipődbe belefolyik a víz. Véletlenül tegnap kaptad ajándékba? Akkor is belefolyik. Persze, nincs alsónadrágod és lyukas a kabátod könyöke — azért kaptál éppen egy pár cipőt. Még szerencse, hogy szmokingot nem kaptál! De egy pár cipőt kaptál, egy esztendőre. Végy hozzá kalocsnit. Akkor is belefolyik a víz. A víz mindenképpen belefolyik. Mert elvégeztetett, hogy bokáig leszel vizes, térdig leszel sáros és nem lesz, aki tisztára pucoljon... Három napban egyszer boroválkozol. Nem hogy fürödni minden nap, a körmeidet meg fényesre pucolnád, kipucolnád alóluk a

bánatot, sőt a lelkiismeretedet, mert már bizonyos, hogy bűnre is gondolsz.

Van-e a háznál aszpirin? Vatta, jódtinktúra, fogcsepp, hőmérő? Van-e levélpapír? Bizonyosra veszem, hogy még irhatnál Rokon Jánosnak Philadclphiába, ő talán küldene is neked 10—20 dollárt, de te már nem is irsz. Meg különben sem tudnál bélyeget venni. Meg különben is elfelejtetted a pontos címét. Fel van valahová írva, de fogalmad sincs róla, hogy hová lehetett az az átkozott cédula... Ha megbetegednél, van-e a háznál befőtt? Ha utaznod kellene, van-e kosár, koffer, kézitáska, pléd? Mit fogsz csinálni, ha nincsen? Lemondasz, ugy-e, uj kilátásaidról? Megmaradsz a mai helyeden és állásodban. Szerencsétlen! Bizony, ha lehetne, ha értelme volna, akkor sem tudnál te már mozdulni!... Ha költözködnöd kellene, vannak-e ládáid?

Ládáid nincsenek és a fésűdnek kitöredeztek a fogai; a fogkeféd szőre lekopott s te pusztá csonttal dörzsölöd az inyedet. A multkor rövidzárlat volt nálatok és ti sötétben gubbasztottatok órákon át, mert nem volt a háznál gyertya.

Fáradt vagy, fáraszt a gond és a reménytelenség. A feleséged köhög, a lányod sápadt. A leányod nem játszik tágas tereken, még csak a ligetbe sem viszi senki. Cseléded nincsen. Nevelőkisasszonyod sohasem is volt. Feleséged rendetlen. A házad is rendetlen. Poros a butorod. Ritkán van mosás, soha már nagytakarítás. A piszok meg-esz lassanként mindent, a feleséged köhög. A feleséged már nem bírja. Az arcod beesett, ráncos. A szemed mélyről tüzel. Szüntelenül cigarettázol. Keveset eszel, de sokat cigarettázol. Nem jót eszel, rossz cigarettákat szivsz, egyiket a másik után. Nem is alszol eleget, nem tudsz, nem is lehet; túlsokat töprengsz. A gyomrod gyakran fáj. Gyomorsavtultengésed van. Idegkimerülésed van. Orvoshoz nem mész, nincs rá pénz, de ne is menj. Hiába is mennél, diétát nem tarthatsz. Drága a diéta, de meg pihenni például, gondtalanul élni, — na hát próbáld meg. A savtultengésed azután fejlődik tovább. Nem is tudod persze, hogy mi az a savtultengés és mik lehetnek a következményei. Ha csak véletlenül orvos nem vagy, hát nem tudod. Mi is vagy hát tulajdonképpen? Munkás, ügyvéd, hivatalnok, boltos? Mindegy. Előbb jönnek a dolgozók, azután a többi. Mindegy. Te még csak nem is vezetsz talán, középen menetelsz a nagy gyászmenetben... Arról van szó, hogy a savtultengésről nem tudsz semmit. Persze, mert nem vagy művelt. Te nem olvasol tudományos műveket, te ott állsz, ahová az elemivel, vagy az érettségivel, vagy a szigorlataiddal jutottál. Sehol sem állsz. Te csak húzod az igát. De még azt sem húzod, csak gyöt-rődöl. Mert még az igát is csak az húzza, aki egyáltalában tud húzni. Például a mecklenburgi ló. De te soha nem mondtad a gazdáidnak, hogy csináljanak hát belőled mecklenburgi lovat! Szóval azt mondom, hogy műveletlen vagy. H. G. Wells például kétezeröttszázszor művel-tebb, mint te vagy. Sullivan háromezerszer egészségesebb, mint te vagy. Rigolot négyezerszer erősebb, mint te vagy. Oh, mi vagy te,

mit tudsz te? Te poshadsz, fonnyadsz, száradsz, izgatott vagy, bizalmatlan vagy, nincs reményed, nincs egyszerű örömed.

A feleséged egyre köhög. Nem fog elutazni Cairóba, de még csak a Mátrába sem. Ott piszmog a házadban és köhög. Nem dolgozik igazában, csak motoszkál és köhög. Téged nem szeret. Már régen nem szeret. Talán sohasem is szeretett. Hozzád ment, mert azt ígérted, hogy eltartod. Ő valószínűleg már akkor becsapott téged. És most már, hogy zuhansz lefelé a mélybe, ő semmit sem tud, semmit sem lát, ő csak azt hiszi szentül, hogy te is becsaptad őt. Mindegy, nem szeret. Téged senki sem szeret. A nadrágod térdes, a könyököd lyukas, a cipőd, ha tegnap kaptad is, ferdesarku; rajtad az új cipő is ferdesarku, mert ha te hozzányulsz, már ferdesarkuvá válik. Téged nő már soha, de soha az életben nem fog szeretni. Különben is nézz szét, a nők már senkit nem szeretnek, a nők csak harisnyát akarnak és enni akarnak. Téged már a Jóisten sem tud szeretni, az is elnéz, ha téged meglát. De te buta vagy, te az eszeddel ezt nem tudod, mert te semmit sem tudsz már az eszeddel, de a szíved, rozoga szíved, az tudja és te sorvadsz belé. Ezer féreg rág a te szíveden és agyadon, még a te leányod is szégyenli, hogy te vagy az apja. A te leányod, amikor az utcán mész vele, elhúzódik mellőled, kicsit előresiet, vagy kicsit hátramarad, ne lássák, hogy hozzád tartozik. Te ezt nem veszed észre, mert te már szinte hülye vagy, csak egy parányi gondolat a lelked legmélyén érzi ezt meg, de úgy megérzi, hogy szórakozottságodban csaknem neki mész a rohanó autónak. Pedig vigyázz, mert az autók még böggve és röhögve rohannak. Amikor már minden hulla lesz, a megmaradt egy szál autó még akkor is böggve és röhögve rohan, viháncol és riszálja a farát, míg a világalapács pozdorjává nem zúzza.

És igaz is, te sem szereted már a feleségedet. Hervadt, petyhüdt, laposfaru, bús és zsémbes, te vagy persze az oka a világ minden bajának, te zuhogtatod a földre a hideg téli esőt, te találtad fel a hullaférgeket, te építteited a temetőket, te találtad ki a pénzt, azután te sikkasztottad el az egészséget, csak néz a kócos feje alól, könnyes savószeméből csak a vád sír rád. Igen bizony, mert nem viszel haza pénzt, pénzt, pénzt, prémet és ékszert és süteményt.

Körülöttes éhen halnak az emberek. Mert aki meghalt öregségből, tudd meg, az éhenhalt, hiszen tíz évet élhetett volna még. Aki meghalt, tüdővészben, az éhenhalt, mert meggyógyulhatott volna. Aki meghalt vesebajban, az éhenhalt, mert meg sem betegedett volna. És sok, sok, szörnyen sok az ember, kevés az étel, kevés a levegő, a ház, kevés a puha ágy, kevés a gyógyszer, semmi a jókedv, az élet úgy pislog, mint a rossz petroleum lángja.

Igen, körülöttes éhenhalnak az emberek, neked magadnak egyre törnek a tányérjaid és a poharaid. Már madzagot fűzöl a cipődbe, már földretett matracrongyokon alszol. A beretvád éle kicsorbult, a hajad utolsó szála is kihullt, szakállt növesztesz. A kezéd reszket, izzad a lábad. Tört ablakaidon keresztül besüvit a szél a szobádba. A feleséged, a leányod már meghaltak. Te már nem hordasz gallért, te

már régen elvesztetted, abbahagytad haszontalan munkádat. Aki a gazdád volt, az már téled szeretne kölcsönkérni. Szerthe a városban, az országban, a világon, rohamosan fogynak az emberek. A kórházak tele vannak tömve betegekkel. A klinikákon már csak egyszer egy héten operálnak; életlenek a kések, betegek az orvosok és nincsen pólya, vatta, géz a sebekre. A mentők kitelefonálnak a város legmesszebb fekvő kávéházába, hogy jöjjön azonnal az egész kávéház, mert hirtelen rosszul lettek. A gyermekek nem járnak iskolába, a könyvek mind elszakadoztak és lapjaikat széjjel hordta a szél. A boltok redőnyei lehullottak. Az Oktogon-téren már kinőtt a fű és kecskék legelnek rajta. Kivül a városon hiéna üvölt. A villamosok összetörtén állnak. Hosszu sorokban temetési kocsik baktatnak. A vidéken nem terem gabona. A paraszt összeszorította az öklét és nem szánt, nem vet, nem arat, ő is meg akar halni. Vonat nem érkezik a városba, ő, de már mióta nem! Egy skatulya gyufa tizbillió, egy darab kenyér százbillió. Az utcán oszlanak a hullák. A bűz és dögvész a hollók szárnyain száll. Már éjszaka van, mindig sötét éjszaka. Neked még van dugott élelmiszered a rossz szekrényed fenekén, abból még tengethetnéd életettedet, mint hajótörött a tengeren.

De fölállsz, kitekintesz az ablakodon, látod a fekete sötétséget, megszédülsz és elvágódsz a földön. A karodat megsebzéd egy székláb szilánkjában, a seb kicsiny és könnyű és nem fáj, de nem akar gyógyulni. Nem is gyógyul meg többé soha s te úgy halsz meg végső, halálos, gigászi nyomorban. Az éjszakában. Gyáván, hitetlenül, szinte esztelenül szökve, mielőtt fölkel a Nap!

Háboru

Az a nagy világomlás, melyben százmillió emberi élet elpusztult, melyben városok égtek hamuvá, melyben vitéz nemzetek ugyancsak vitéz nemzetek ellen, fajok fajok ellen, végül már osztályok osztályok ellen harcoltak nemes dühvel, sőt amelynek egyes fázisain belül lakók a házmesterek ellen és viszont is életre-halálra közdöttek, amelyben azután a termelést mindaddig ellátó óriási és komplikált gépezet is elakadt, összetört és elpusztult, — szóval ez az egész átalakulás, ez a hősi kor, ez a tettek ideje, ez az általános vitustánc, ez a pokol, ez a kataklizma, valamint „Untergang des Abendlandes“, sőt szükséges átmenet egy boldogabb korszakba, ez az okvetlenül elmaradhatatlan átmenet egy később megint csak boldogtalanná váló további korszakba, — ez az egész a következőképpen kezdődött:

A „Kis Mocskos“-hoz címzett nyári vendéglőben haraptuk a füstöt és sörszagot, én és barátom: Baltaszöghy. Tehát nem künn a kerthelyiségben ültünk, ahol a cigány cerkovicot húzott a kedélyek alá, ahol a hivatalnok öt pohár spriccerrel próbálta végleg elintézni a sértést, melyet aznap délelőtt a főnöke a fejéhez vágott, ahol bájos nőcskék a tündérek jószívűségével kínálták két-három szemmel a lovagjait abból a tányér cseresznyéből, melyet az fizetett, — nem, nem itt, hanem bent ültünk a vendéglő első szobájában, egy-egy pohár sör mellett.

Rajtunk kívül még néhányan csámcsogtak a teremben s bolondokat beszéltek. Hát amint éppen ülünk, üldögélünk, egyszer csak eszembe jut ám, hogy ezzel a Baltaszöghyvel valami kis megbeszélni valóm volna. Igen ám, de ezek a moslék figurák úgy ordítanak itt a közelünkben, hogy a saját szavamat se hallanám, ha éppen szólnék. Intek hát Baltaszöghynek, undorodó képet vágva, hogy menjünk át a másik szobába, a középsőbe, ott nincs senki. Át is menekültünk, vittük magunkkal az üres két poharat. Letelepszünk s éppen kezdem:

— Hallgass csak ide!

De ebben a pillanatban beszéd üti meg a fülemet, mely a szomszédos harmadik, legbelső szobából szivárog ki. Tátjuk a szánkat, én szólok:

— Figyeld csak!

És hallgatunk, figyelünk, egészen közel huzódunk az ajtóhoz, most már minden szó jól érthető.

Nem cifrázom sokat: ott tanácskoztak a véresfejűek! Mindnyájan tudjuk ma már, hogy ők indították meg az egész rettentő, hogy is kezdtem csak... világomlást, hősi kort, tettek mezejét, poklot

és kataklizmát, etceterát. Akkor persze még senkinek semmiről sejtelve sem volt, ilyesmit, ilyen világlomlást etceterát el sem tudtak az emberek képzelni, vidám krokikat olvastak s azokban evickélő fantáziácskát is már zsenialitásnak bámulták, hisz' mondom, odakünn is gyönyörrel hallgatták a cerkovicot, nyugodtan itták a sört, a külvárosokban szokványos kétségbeeséssel üzték a munkásasszonyok vérszegény csemetéikről a poloskákat, a vidéken, például az aranykalászszaal ékes magyar rónaságon épp' akkor tört bele a földtelen paraszt foga a fekete kővé száradt sárkenyérbe, szóval és azaz: teljes pompájában virult a béke.

Mi már a lélegzetünket is visszatartottuk és úgy figyeltünk. Benn tanácskoztak a véresfejúek, minden szavukat hallottuk, az egész világveszejtő terv már készen volt, a mindenség már alá volt aknázva. Hallottuk egymásután a legborzalmasabb részleteket, amint dübörögve vonultak fel. Már tudtuk, hogy másnap reggel kezdődik a világlomlás, pokol, kataklizma s fejünkön a koppanás.

Először is dinamittal fölrobbantják Párist. Hét várost leöntenek szurommal s a szurkot felgyújtják. Ezer dreadnought fut ki a sik tengerre s löni kezdik egymást, miközben egyenként sülyesztik őket a tengeralattjárók. Ezer léghajó emelkedik a felhők fölé s ezek lefelé, bizonyos rögtön mozgósított, ugynevezett védelmi csapatok pedig alulról fölfelé lőnek. Lőnek, robbantanak, szurnak, vágnak, égetnek, rohamoznak, mérgeznek, nyársalnak. Kína kutjait pestissel fertőzik meg. New-Yorkot felgyújtják. Japán alatt mesterséges földrengést idéznek elő. Borneo szigetét elsülyesztik. Az Aetna zsilipjeit megnyitják. És így tovább! Gyönyörű lesz, grandiózus lesz, egész a végső diadalig! Közben az lesz a legmulatságosabb, hogy ez az egész hecc helyenként és időnként a legzseniálisabban komplikálódik. Például egyszer csak minden ok nélkül elrendelik, hogy minden kecskeszakállas férfit ki kell végezni. Egyes kategóriákat, melyek a társadalom tetveinek összességét foglalják magukba, elszállítanak a Fekete-erdőbe, ott egyenként egy-egy faszál tövéhez ragasztják őket s az egész erdőt a vagonokon odagyűjtött szörnyű mennyiségű higanykenőccsel kenik be. Más kategóriát, melybe a vérszopók tartoznak, úgy végeznek ki, hogy egy hatalmas falhoz illesztett létrán kell mászni az áldozatnak s ekkor egy óriási vas gólemembert, borzalmas hüvelykkel, villamos szerkezettel mozgásba hoznak, a gólem egy dühöset sziszeg s a falon mászó delikvenst elkeni. Vagy: a V-vel kezdődő nevéket egyszerűen felakasztják, de mind. Ezt az utolsó ötletet — mint pótindítványt — most, a legutolsó órában indítványozta valaki s az indítványt elfogadták. Valaki más azt indítványozta, hogy az akasztást ki kell terjesztetni a B-vel kezdődő nevékre is. Megremegett mellettem a barátom, Baltaszöghy.

Ezen az indítványon sokáig vitatkoztak. Kihallatszott egy hang, ismerős hang, de nem tudtuk kivenni, kié — hangosan, röhögve mondta:

— No, ha ezt hallaná az a hülye Baltaszöghy, alaposan be lenne gyulladva!

A véresfejűek kacagtak, de az indítványt elvetették. Tovább részletezték azonban mintegy szürcsölő kéjjel a legkegyetlenebb szörnyüéseket. Még ma is hihetetlenek ezek, pedig azóta átéltek valamennyit, valósággá váltak. Illetve, aki már átélte, mert szegény Baltaszöghy például elveszett bennük, vagyis hősi halált halt. Leásnak a Szahara közepébe — hangzott monoton szárazsággal — és ekrazitot visznek le, a folyami hidakat középen ketté metszik, a Góbi-sivatagra vizet bocsátanak és így tovább.

És mi ketten mindent hallottunk. Mindent megtudtunk előre s már nem volt mentség. Egymásra néztünk. Én fáztam és reszkettem, nem szégyelem bevallani. Barátom Baltaszöghy olyan fehér volt, mint a lepedővel borított seprőnyél, azaz a kísértet. Ő is reszketett egész testében, az ajka meg-megrándult, zavarodott szemével keresztbe nézett.

Egy ideig nem tudtunk hangot adni, csak néztünk, bámultunk egymásra. Végre én vettem erőt magamon s hebegve szólaltam meg:

— Hal-lott-ttad e-ezt?

Ő fojtott rémülettel lihegte:

— Hallottam!

— Ször-nyü-séges! — dideregtem én.

— Hihetetlen! — búgta ő s a keze ökölbe szorult. Mindjárt folytatta is és csak úgy ömlött belőle:

— Hihhetetttlenn! Hallattlann! Rettentő! Elképpesztő-ő! De meg fogom tudni, hogy melyik volt! Kinyomozom, ha addig élek is! Hogy ki volt az az elvetemült gazember, aki engem hülyének nevezett!

Disznóképü

Robogás, nyüzsgés, túlkölés, csengetés, reszkető fények, sok-sok szürke szín, izzó pontok, masszív tömbök, fenn óriási nyílás a szürke égre, valaki meglök, néhány értelmetlen szó zuhan a fülemnek, bárgyu kacagás: ucca. Enyhe, száraz idő, emlék a délutáni lapból: déli hő 11 fok. Lassan megyek, semmi örömem, legföljebb ha egy szép női arc, kétes öröm, mosolya a másé, de ebbe bele kell edződni. Cipők a kirakataban, férficipők, nőicipők, üveg, fal, nyakkendők és ingek, újra cipők, kis fehér gyermektópánka, nevetségesen kicsiny és vidítóan fekete, nagy tömeg mozog el mellettem, mögülem tört elő, hetyke lépésekkel, a tekintetem rá esett, baktatok utána, megnyujtom a lépteimet. Ember, egy a sok közül. Kövér. Nagy. Jó a ruhája. Valami kis tokája is van, lépéskor rezeg. Fekete nyirott a bajusza, disznóképü. Baktatok utána, érdekel. Bár ez, elismerem, szégyen. Kém, detektív, kutató tudós vagyok, vagy utazó a lélek ázsiaiba, mindegy; de megyek utána és ime megteszem jelentésemet.

Mint egy borotvált disznó, étlapi nyelven: sertés, két lábra állítva s mai viselet szerint felöltöztetve, lohol előttem. Most a hátát látom, láttam a szemeit is, azok aprók és fekete villanásuak, a háta széles és gömbölyű, cipőjének sarka ép, nadrágján töredezik a vasalás éle, puha barna kalapja széleskarimájú és hetyke. Kezében bot; bizonyos, ha valaki követelne rajta valamit, hamarosan megütné.

Megy a Király-utcán, siet, befordul a körútra, mellette a sarki ujságárus nagyot bődül, ez részeg és csuf, ő megy, nem vesz ujságot, asszonyt a gyerekével karján s kinyúló jobbkezevel észre sem veszi, megy, talán fütyörész is, talán mégis észrevette az esett koldusasszonyt s ennek az apropos-jából gyujtott rá az életvidám dalra; suhint egyet a botjával, bele a levegőbe, talán tréfából a bődülő ujságárust nyakazta le, mit lehet tudni? Utána pislant egy izmosfaru nőnek, de lám, csak úgy pislant és nem eped, fölényesen pislant s máris megy tovább, a nő fejének merevségén s tudj' Isten micsoda légies jeleken látni, hogy a pislantót vonzaná már maga után, de ő mintha azt mondaná: sajnálom, most nem érek rá, most nincs is kedvem, vacsorázni akarok; a sarkon betér a kávéházba.

Füst, csörömpölés, zúgás, emberhangok hullámzó mormolása, égő csillárok, hő, ingó sárga világosság, benne érettökszinű fejek, fekete és barna hajjal, moszatszerűen bevonva, imoolyognak, mozog a száj rajtuk, esznek vagy egymás felé fordulnak, színes női vállak, pincérek ordítása: szabaa-ad? Asszonyok babrálnak a kávéjukkal, nyelvükkel nyalják a habot, maguk elé bámulnak a csészébe, a fülükkel is

megérzik, hogy valaki nézi őket, férfi, nyakukat megmerevitve nézetik magukat, narcisták. Üzletek kóvályognak a levegőben, élőbeszédben, átszólásban, mutatasban, mosolyosan és szemvillanásban, üzletek, nemiek és gazdaságiak. Ott ül Schwarcz, na annak eladok ötven kiló tengelykenőcsöt, ott ül Weisz, attól kérek kölcsön öt, nem is öt, hanem már csak két pengőt; ott jön Bambula, a fene vinné el, csak észre ne vegyen, a tiz pengőjét ez idő szerint semmi esetre sem adom meg. Milyen jó nő, most ül le, ni hogy feszül a szoknyája a gluteus izmaihoz, jaj, a guta megüti az embert, már leült, térden felül látható a lába, valami a combjából is, azonban semmi kifogás ez ellen okkal nem tehető. A másik nő csinos, de kézben van, kár; kérem a L'Illustrationt, kézben van.

Nagy kerek asztalnál hatan ülnek, férfiak, kopasz és cvikkeres, beretvált és bajuszos ésatöbői, disznóképű odalép az asztalhoz, köszön; krisztigott, mondja duhajon, fogadják a köszöntést, az egyik fel is emelkedik ültéből a kézfogáshoz, ennek kevesebb pénze van, mint disznóképűnek, van aki csak úgy fölmorog az esti lapból, annak több pénze van, mint disznóképűnek, van egy, aki sovány, sápadt, nyugtalan szemű, ennek lelkiismeretfurdalásai vannak, ez tehetségtelen svindler. Disznóképű uzsonnázik, langyos kávéit iszik fölél, már szürcsöli is, majd tapogatja a zsemlyéket és elégedetlen, mert kicsinyek és nem pont abban az órában sülték; éhező napszámos az utcán ténfergett, most áll az ablak előtt és be les a kávéházba, nézd ott kinn azt a pofát, barátom, olyan mint egy Lombroso-ábra, nem jó lenne az ilyen gyilkossal este a külvárosban találkozni, nézd azt az állati ösztönöktől sápadó pónemet, barátom, ez csak úgy koponya után megérdemel öt esztendőt Vácon. Disznóképűnek egyéőként kilóg fekete szájából egy darab föl, mint kövér fehér kukac a koporsó hasadékan, brr! disznóképű egyetlen energikus szippantással behörpinti.

Üzleteket beszélnek meg; építenek, disznóképű előadja, hogy baj van, mert az Országos Központi Embernyúzó Hivatal új épületére vonatkozólag olcsóbb ajánlat is érkezett az Építő és Kifosztó Központ-hoz, az a rókaorru egy közönséges gazember, olcsóbb ajánlatot nyújtott be, mint az övéké, disznóság. Föl vannak mind a hatan háborodva, szidják rókaorrut, új kalkulációt kell csinálni, alul kell őt licitálni akárhogy is, vékonyabbra venni a falakat, lealkudni a téglából, kevesebb betont, alkudni és letagadni a levegőből, néhány ezret a csillagokból, le az égről, le kell szállítani a munkabéreket. És mindennek előtt meg kell vesztegetni azt a finom urat, akin az egész dolog mulik, az illető úr majd megtalálja azután a módját, hogy például a rókaorru ajánlata hibás, hiányos, későn jött, elveszett, megette a moly, elvitte a róka, megrágta a cica. Disznóképű és Cinkostársai — így kéne a cég-hivatalban bejegyeztetni a céget! Kicserélik majd az első ajánlatot egy másodikkal, szabályszerűen a szabályok ellenére, ez érthető. Disznóképű előadja, — mit bámul ide az a majom ott az ötödik asztalnál? — szóval előadja, hogy nyugta nélkül máris, dugva, az ő diszkrecionális jogánál fogva lekent egy kis összeget annak az illetőnek.

sugja a nevét, aki megmutatta szabály szerint a szabályok ellenére a rókaorru ajánlatát, annyit adott és ennyit mondott most társainak, valamit ezen is keresett, szabály szerint. Nevetnek, vicceket mondanak, szidnak másokat, hogy az Iksz milyen panamista, ajja, az az Ipszilon milyen csaló ujjé; senki sem hisz disznóképűnek, disznóképű ezt tudja, tehát ezzel minden rendben volna.

Fizetnek, disznóképű fekete bőrtárcából fizet, pontosan tudja a kávé és zsemlye árát, papírpénzzel fizet, aprója is van, de ő inkább váltat; amit kap, óvatosan megolvassa, főpincér még pótlólag odaéjt 20 fillért, mindössze ennyivel akart csalni, disznóképű ránéz, majd ha fagy! Ajtó előtt elválnak, jóccakát, jóccakát, mondják, pukkadj meg, pukkadj meg, gondolják; disznóképű vesz egy Esti Kurirt, zseböe teszi, otthon majd olvassa az asszony a Függöny Mögöttet és a szerencsétlenségeket, öngyilkosságokat, elgázolásokat, valamint a házasságszédelgéseket, ő maga is belenéz, csak úgy vacsora közben, elolvassa, hogy parlamentben és városházán mit mondanak a demokraták.

Erélyesebben kellene fellépniök! Micsoda dolog az, ami itt megy? Mások is csalhatnak? Ahol mások is csalhatnak, ott mindenki csalhat, az nem demokratikus politika, hanem az egy anarkia!

Megy hazafelé, sétál, nem messze lakik, a Lipót-köruton, utcai lakás, északkeleti front, második emelet 3, hat szoba, előszoba, fürdőszoba, konyha és mellékhelyiségek. Havi jövedelme 4000 pengő, jó, jó, megél az ember, szó sincs róla, de mennyit kell ezért dolgozni! Es milyen bizonytalan ez a jövedelem.

A család, ez a kötelesség: őket kell ellátni, hisz az oktalan állat is megteszi azt, még a vallás is parancsolja, de akár parancsolja, akár nem, ez természetes érzése az embernek, ez benn lakozik a szív mélyén, ott rág és az összes becsületes könyvekben és polgári lapokban is ott rág. A család: a feleség és a gyerekek, jelen esetben egy fiu és egy leány, a fiu tizenhétéves, a leány tizenhat, a cselédség viszont az cselédség; szakácsnő és szobalány, ezzel slusz, ezek elvégeznek minden munkát, azelőtt volt mindenek is külön és a gyerekek mellett kisasszony, azok is elvégeztek minden munkát; a gyerekek már nagyok, mindenek leépitve bé listára került. Ja, a viszonyok általában nem oly rózsásak, hogy mindenki megéljen, a viszonyok csupán annyira rózsásak, hogy az embereknek csupán egy része, hál' Istennek nagyobb része, éljen meg a kisebb rész éhhalála árán, ez a bé lista; ebbe a kisebb rész hangtalan fájdalommal, na ja, mint egy néma büszkeséggel törődik bele, a nagyobbik rész pedig coco-coco, — mondja sajnálkozva. Coco-coco, mondja, de szíve mélyén valami szádisztikus gyönyört kell éreznie, a kisebbik rész mazochisztikus fájdalomnak megfelelően. Jelen esetben, igazán csak epizód, a bélistás mindenestül illetőleg nem történt tragédia, azaz a szívek mélyén tárgyaltan minden gyönyör, sőt ellenkezőleg a lélek felületén, úgy a tudatos lelkivilág keretein belül, azt lehet mondani: hála Istennek. Igen, mert nem történt tragédia, a mindenek nem lett öngyilkos, nem halt éhen, nem is váltotta ki a lapját — így most nem lehet az erkölcstelenségén sem

megbotránkozni, azaz fenemód komplikált ez az eset — hanem férjhez ment egy rendőrhöz, különben jó bőr volt. A szobalány viszont sovány, szeplős, deszkamellű, el kellene küldeni és helyébe egy jótestű egészséges és tiszta nőt felfogadni, mert a fiu már nagy és erős, ne kódorogjon ez a fiu a házon kívül, mint a bagzó macska, még majd megbetegszik, vagy ha otthon ül, hát rá vetemedik a „magunk szerelmére“, ami egy rendes atya szerint szintén siralom és csakis szegény éhenkórászoknak való. Szóval, föl kéne fogadni egy rendes nőt, igen ám, de az asszonynak ellentétes a nézete, ő hallani sem akar ilyesmiről, nem, nem, nem, Frédi, az Isten szerelmére, hogyan juthat ilyesmi az eszedbe, hogy az én fiam az én házamban, nem, nem, az irtózat megölne, még csak rá gondolni is borzalom, igazán milyen szörnyeteg vagy, nem is tudnék ránézni egy olyan nőre. Hát mit lehet csinálni? Muszáj ráhagyni, ő egy régi nevelés.

Ez az asszony csakugyan valósággal szerelmes a fiába. Persze, a fiába és nem a férjébe. Még a szeretőjébe sem, mert az nincs neki, nincs is rá szüksége, már mint anyagilag. De szereti a férjét, így mondja, mert derék ember és jól keres, dolgozik a családjáért. Nem bánja, ha a férje szeretőket tart, sőt örül annak, mert legalább békét hagy neki, mert neki bizony csak kellemetlen és áldozat, ha néha nem hagy neki békét. Ambár mégis baj egy szempontból, hogy szeretőket tart a férje, milyen aljasak is a férfiak, mert hát mire való az a butaság? mert hiszen azok az ordináre nők pénzbe kerülnek s ez tiszta kár, ez bizony lemegy havonként a 4000-ból, 4000 pengő = 50 millió korona, nem sok, de valahogy meg lehet élni, hiába, ha egyszer nem jött érte gazdagabb, hát ebbe bizony bele kellett nyugodni. Ez a disznóképű nem szép ember, bizony, de ez nem is fontos, disznóképű jó ember, ha ötezret keresne, még jobb ember lenne, ha háromezret keresne, kevésbé jó ember lenne, ha kétezret keresne, haszontalan léhűtő lenne, ha egyezret keresne, nyomorult gazember lenne, ha csak ötszázat keresne, ő, akkor a nagyságos asszony visszamenne a mamájához. Igen, V. Zsófia is visszament, mikor a Dóri krach lett, K. Aranka is visszament, mikor a hajkenőcsben a bubifrizura miatt megszűnt a konjunktura és a Simi fizetése képtelen lett; a D. Frida nem ment haza, az igaz, pedig a férje kártyán mindenét elvesztette, még ami a Fridaé volt azt is, de hát a Frida szegény nagyon csunya, hosszú vörös orra van és hátul lapos, őneki nincs gazdaságilag kifejezhető értéke, de meg különben is már rég meghalt a mamája. Csúf egy világ ez, ahol a gazdag ember is tönkre mehet, kellene egy szocializmus, egy olyan államszocializmus, hogy az állam garantálná a gazdagoknak a vagyont.

Az asszony már harmincötéves, de még friss, szép, izmos, makkegészséges ő is, már persze testileg, ő egy diszállat, tárgy, úgynevezett buja zsidó nő, ami alatt azt kell érteni, hogy a férfiak, ha ránéznek, bujakká válnak, ő maga azonban hideg, mint a jég. Növény, vagy tárgy ő, amennyiben mégis ember, az abban nyilvánul, hogy állandóan van gyomorégése, nehezen alszik el, gyakran fáj a feje, valamint néha

rettentő viszketegségben szenved, véresre vakarja a testét a hasa táján, mindez nem nagy baj, nem komoly, mondják az orvosok és idegtudósok, fejfájás ellen fenacetin, algokratin, alvásrá luminál, veronál, bróm, gyomorégés ellen diéta és magnézium, viszketés ellen kenőcs és önnek többet kell a friss levegőn időznie; önnek nem szabad hust ennie; önnek árt az erős levegő (?), önnek pihenésre van szüksége, püf neki! Az utóbbi orvos biztosan kitüntetéssel vizsgázott.

A fiu jó tanuló, sportol, bokszol, tornázik, ő számítt az összeütközésekre az életben s erősebb akar lenni ellenfeleinél, tehát már most érzi, hogy valamilyen valahol gyengébb, igen, mintha valójának egy pontján már megbénították volna. Uccai nőkhöz jár, távozás után boldogtalan. A huga, szóval a leány, még nála is jobb tanuló, azt mondják rá, hogy több esze van, mint a fiuknak, sportol, vív, nem jár prostituált férfiakhöz, érdeklődése finoman kifejezve inkább csak önmagára irányul, na ja, miként ez általában lenni szokott; a fiuk szabadabbak, az igaz, de ő nem irigyli a fiukat, csupán lenézi, sőt több, mélységesen megveti és egyszerűen nem érti őket. A fiu azt képzei, hogy ha az ő titkos dolgait a mamája megtudná, akkor neki öngyilkosnak kellene lennie; a leány szentül hiszi, hogy ha az ő titkos dolgait a papája megtudná, akkor ő megőrülne.

Ez a fiu tulajdonképpen egy destruktív elem, Freud szerint társadalomellenes lény. Na persze, ha nem adnak neki annyi zsebpénzt, amennyi a szíve vágyaival arányos lenne. Neki úgy szólván minden nap kellene pénz, bocsánat. Tehát tulajdonképpen annyi pénz kellene neki, amennyi csak az ötven-hatvanéves öreg zsidóknak s a fiatal keresztény grófoknak van, annál is inkább, mert B. I.-t szeretné partnernek, akiről pedig köztudomású, hogy ára havi tízezer pengő. Ezért aztán ő boldogtalan, sorvad és eped, és szerinte gazság az, hogy csakis az ötven-hatvanéves zsidók és a grófok nem epednek hiába. Ne tessék tehát csudálkozni azon, ha az őshorda ifju himjei összefogtak s a vezért — őspapát — egy nagy doronggal agyonütötték, őshordaelmélet. Ne tessék csudálkozni, hogy ő előbb-utóbb szabályszerű forradalmár lesz, soha szeszt nem fog inni, feketekávé sem, csontkeretes pápaszemet tesz fel, nem fog dohányozni, négyszázoldalas német könyveket fog olvasni, sőt már olvassa is őket. Ő tragikus hős lesz, összeütközése fog kerülni a társadalommal — sőt: világrenddel! — s vagy győz, vagy elbukik, ha elbukik, részvételt viseltetünk sorsa iránt, de mégis belenyugszunk a bukásába, Gyulai Pál és Beöthy Zsolt szerint, hogy azonban ezt a kettőt hogyan fogjuk csinálni, azt csakis Gyulai Pál tudná megmondani, valószínűleg helyes munkamegosztással úgy, hogy ha elvégeztük előbb a részvétet, azután fogunk csak hozzá a megnyugváshoz. Ha pedig netán nem bukna el az egyszer... jaj, arra nem is jó gondolni.

Disznóképű ezalatt hazasétált, már elérte a nagy szürke bérpalotát, füttyörészve kanyarodott be a kapun, indult fölfelé a lépcsőn. Szombat volt, ilyenkor nagy tisztogatás történik a házban, vasárnapra,

fontos! A lépcsőt egy huszéves piros-csattanós képű, melles, faros nő sikálja, mezítláb, feltűrt bluzujakkal, villogó, dagadó lábikrákkal, ez a vicéné; egy őszbajuszu, hasas, lilásképzű férfi hosszuszáru pipából füstölgetve nézi a munkát, fokról-fokra a lépcsőn követi a nőt s mutogatja: még itt, még ott, töröld már le azt a tócsát, ne légy olyan mafla te! Ez a vice. Disznóképzű máskor is látta ezt a munkát, mindannyiszor feltűnt neki, most is megütődik rajta, szinte megirigyli a vicét, azt gondolja: fordított világ. Még azt is hallani a cseléden, leányán keresztül, ez a hírvezeték alulról, hogy az öregember néha jól elveri a huszéves nőt a pipaszárával, lila hurkákat mázol a lábikrájára, családi élet népies kiadásban.

Disznóképzű fölér a második emeletre, egyet még vissza sandított a lábikrákra, szuszog, fuj, közel a lakásajtó, megnyomja a villamosgombot, vár, már dühös, mert nem nyílik rögtön az ajtó, már dohog, jön a deszkamellű szobalány, nyit, köszön, disznóképzű nem köszön vissza, nem is szokott soha, leveti felöltőjét, fogasra akasztja, deszkamellű nem segíti, leteszi kalapját s hetykén bemegy a lakásba, ez az ebédlő.

A másik szobában áll az asszony, kinéz az ablakon, az uccára, már másfél órája néz ki, pedig az orvos pihenést javalt neki szegénynek. Egy villamos reklám ég odaát, valami szappan neve és hogy ez a legjobb, ennyi és nem több, az asszony hónapok óta bámulja ezt a reklámot, de a szövegéről fogalma sincs, nézi, de el nem olvassa, nem gondol semmire, növény. Disznóképzű bemegy hozzá, már kevésbé hetyke, gyöngéd már, szervusz, mondja, az asszony nem mond semmit, disznóképzű megcsókolja az asszonyt, nem a száján, a képére céloz, de az asszony önkéntelenül kissé mozdítja a fejét s a cuppantás a disznóképzű részéről a halántékát éri, úgy a fültő táján, ki lehet birni.

A gyerekek itthon vannak? A gyerekek itthon vannak. Mindegyik a maga szobájában. A leány szépirodalmat olvas, a fiú most olvassa az első négyszázoldalas könyvet. A deszkamellű szaporán fölterit az ebédlőben, előhívja a fiatalokat, kezit csókolom, kezit csókolom, szervusz, szervusz, asztalhoz ülnek, jön a vacsora, első fogás libamájrizotto. Jaj szívem, ez magának nehéz, mondja aggódva a nagyságos asszony, fáj még a gyomra? Mert disznóképzűnek reggel fáj egy kicsit a gyomra, nem is itta meg a teáját. Nem! — vágja ki most. De azért az asszony keveset mer a tányérjára, mert vigyázni kell a gyomorra, még gyenge, ha reggel fáj. 4000 osztva 30-al, mert ennyi nap van egy hónapban s ennyi halántékcuppantást lehet számítani, aztán a ritkanapi nagyobb dolgok miatt ez elosztva még 10-el és levonva különben is a 4000-ből, amit a családapa költ, mondjuk 1500-at, ami eddig kijön, az is osztva 3-al, mert átlag háromszor fordul elő egy egészséges férfinál, hogy valami kis fejfájása vagy gyomorrontása van, végeredmény egyrészt 13 pengő és 30 fillér, másrészt 90 pengő. Azaz: egy halántékcuppantás kerül 13.30-ba. Drága! Sok! De viszont egy szerető, gondos, részvétteljes érdeklődésért 90 pengő, ez nem sok. Nagyon is megéri, ha az embernek van rá pénze.

Harag

Az asszony a konyhában ült egy sámlin. Az ebédet már megfőzte; a krumplilevest csipetkével már elhuzta a tűzhely nyílásáról, helyébe tolta a babfőzeléket, mert annak jó, ha minél puhább; egy kis tepsi-ben a tűzhely vaslapján disznóhus sercegett a zsirjában. Már két óra elmúlt, de az ura még nem érkezett meg. Odabenn az egyetlen szobá-ban meg volt terítve az asztal. Az asszony fölállt, — középtermetű, testes nő, kissé csontos, de nem csunya arccal, — kis darab kenyeret szelt magának, visszaült a sámlijára s a kenyérkét kezdte majszolni unalmában. Mult az idő, a falon kerek falióra ketyegett, negyed-hármat, majd félhármat mutatott. Az asszony kissé elbóbiskolt, mert hogy bágyasztó meleg is volt a konyhában.

Egyszer csak jött az ura. Döngő léptek hallatszottak a folyosóról, a kilincsre rávágott, az ajtót brutális erővel nyitotta föl, szinte ki-vágta. Egy-két pillanatra fürkészőn s szimatolóan nézett szét, a tűz-helyre, a feleségére, valami olyanféle hangot morgott, hogy: joóm, — ez a köszönés lett volna, talán kiteljesítve úgy hangzott volna, hogy: jónapot! Törtetett be a szobába, soffőrsapkáját ledobta az ágyra; ráncbavont homlokkal nézett körül, a szájaszélén keserűharagos vonás vonaglott meg, azután föl-alá kezdett járni. A lábán csizma volt, dön-gött a deszkapadló. A szobaaajtót félig nyitva hagyta maga után, félperc mulva megállt az ajtóban s kiszólt:

— Na, gyerünk, gyerünk! Már úgysis késő van!

Az asszony bizony lassan mozdult. Semmi kedve nem volt ugrani, mert már az ura nézése, köszönése sem tetszett neki. Levesmerő kana-lat vett elő, bevitte a fazék levest s abból mert az ura tányérjába. A férfi enni kezdett, de rögtön lecsapta a kanalat s a keze ökölbe-szorult:

— Már megint forró ez a leves! Az ember tönkre égeti vele a szá-ját — ordította. — Mégis csak disznóság, hogy egy órával ezelőtt ké-szen kellett már lennie az ebéddel — kiabálta, mintha valaki más jelenlevőnek magyarázta volna a dolgot — s mégis forrón hozza be. Persze, ott tartja a tűzön, nem tudja félrehuzni!

Azután megvetően az asszony szemébe nézett:

— Annyi eszed sincs, mint egy tyuknak.

Az asszony ingerültségét elfojtotta, de mégis tompa, nyugtalan hangon szólt:

— Félre volt az huzva!

— Hogyne, félre! Azért olyan, mint a tűz. Bele kéne téged egyszer egy kád ilyen „félrehuzott“ levesbe ültetni!... Aztán, ki tudja, mióta

pang ez azon a tűzön?! Olyan, mint a lekvár. Ez leves? ... Erigy vele, vidd a fenébe, mert rád öntöm!

Az asszony már sápadt volt. Sóhajtani akart, de azt is elfojtotta. Ezt mondta röviden, rekedten:

— Most már több mint egy órája készen van. Ennyit nem szoktál késni.

A levessel hát baj volt. A hus ellen is, a babfőzelék ellen is mindenféle kifogást tett a férfi. Sziszegett, káromkodott, valósággal kigyótekineteket vetett a támolgató asszonyra. A hus tulságosan sovány volt, pedig ő már százszor megmondta az asszony nagyon is jól tudja, hogy a félkövéret szereti. És minek az a sok zsir, amelyben uszik? A bab olyan, mint a csiriz! És micsoda furcsa íze van, talán csakugyan csiriz! Hogy miért nem öntött bele az asszony egy kiskanál ecetet, hogy legalább az adja meg az ízét. Az asszony alig-alig szólt. De az ecetre mégis ennyit mondott:

— Ugyis szokott a gyomrod égni.

A férfi valósággal felhördült:

— Ne törődj te az én gyomrommal! Mégis csak elvetemült gazság, hogy én bármit mondok, mintha a falaknak beszélnek és az istennek sem csinálsz úgy semmit, ahogyan én kívánom, a jóistennek se és én nem tudom, hogy ...

A férfi egészen kivörösödött, a nyaka megduzzadt, ordított, a két karjával hadonászott. Magas, erős ember volt, kissé kövéres. A hangja harsogott, de néha rekedt hördülésbe fulladt. Szeme szikrázott, arca és szája vonaglása esztelen dühét oly szörnyűnek mutatta, hogy valamely szemlélő azt várhatta volna, hogy mindjárt habzani kezd a szája és véresen düled ki a szeme.

Az asszony reszketett, félt, de kétségbeesésében most már elszánt gonoszkodással vadította a férfit, úgy, hogy az ablakok felé fordította szemét és suttogó fenyegetődzéssel beszélt:

— Mindent hallanak a szomszédok! Nagyon szépeket mondanak majd rólad.

A férfi csaknem örvöngeni kezdett. Hogy mit törődik ő a szomszédokkal, azzal a szemét néppel, hogy mer az asszony a szomszédokkal előhozakodni, ha még egyszer ilyen elvetemült gazságot mond, ő nem áll jól magáért, nem tudja, hogy mit tesz, de baj lesz! És fogja be a száját, ha ő beszél, ne szemtelenkedjék, neki haptákban álljon!

Föl-alá járt dülva, vissza-visszakapva fejét az asszony felé, valami szitok kíséretében, amikor bizony hasonlatos volt az ugató kutyaéhoz. Az asszony csak itt-ott próbált szólni, mondta, hogy ő elmegy a háztól és soha többé nem jön vissza, azután kiment a konyhába és be akarta maga után csukni az ajtót. A férfi utána ugrott, föl-vágta az ajtót:

— Ne huzódj nekem el, amikor én mosom azt a gyalázatos fejed, az anyád keserves ...

Az asszony később még ezt mondta:

— Mi baja van tulajdonképpen annak az ételnek?

Ezzel a pohár betelt. A férfi az asztalhoz ugrott földhöz vágta a főzeléket, a tányér darabokra tört. Azután kapta a sapkáját és elrohant, az ajtót úgy vágva be maga után, hogy egy darab fal lehullt. Az asszony állt, egy darabig nézett az ajtóra, amelyen túl eltűnt a rettentő ember. Azután leült a kis sámlira s csöndesen sirdogált.

Csöndesen sirdogált és én ezt jól tudtam. És szerettem volna bemenni hozzá a kis konyhába, lehajolni hozzá, amint ott ült az alacsony sámlin, megsimogatni a képét és föltörülni meleg könnyeit. És vigasztalni.

Jaj, de mit mondjak neki? Mert vigasztalás-e az égrekiáltó nyomorúságban, ha tudjuk, honnan ered s ha megismerjük az átok szörnyű, végtelen nagyságát?! Mert menjünk, fussunk csak az őrző férfi után!

A férfi leszaladt a lépcsőn, kirobogott az utcára. Ott lassította lépteit, de még mindig zihálva sietett, csaknem rohant. Amikor a sarkon másik utcába fordult, beleütközött egy monoklis uriemberbe. Zavartan dadogta:

— Pardo—on!

És már nem olyan gyors tempóban sietett tovább. Bement a garázsba. Közhivatali garázs ez, a férfi soffőr, közalkalmazott, beosztva egy magasállású állami hivatalnokhoz. A gazdája 4 órára rendelte a lakása elé. Megnézte az óráját s tisztogatni kezdte az autót. Ebben a percben lépett be a garázmester:

— A többiek mind akkor pucolják meg a gépet, amikor beállnak. Azután mennek ebédelni.

Ez igaz. Tehát nem is tudott rá mit mondani. De azután rögtön eszébe jutott, hogy a többiek mind már régen beálltak s haza is mehetek, amikor ő érkezett.

Egy soffőrtársa jött. Csak úgy jött, cigarettázott, nem is köszönt, feléje sem nézett. Mi a fene lelte ezt a parasztot? Az is piszmogni kezd a maga autója körül, egyszer csak átszól, nyeglén:

— Te mamlasz! Miért nem csavarod már be azt a tengelysrótot?

— Melyiket?

— Hátsó bal, te mamlasz!

Ejnye, a teremtsit! Hozzá kell ehhez valamit vágni. Valamit már akar is neki mondani, de a jasszos legény vigyorog és megtoldja:

— Ha én nem vigyázok rád, kitöröd a nyakad.

Fölül azután a gépre, kigördül a garázból, bögeti a túlköt, gurul az utcára. Három perc alatt ott van a gazdája házában. Alig, hogy megáll, már jön is az ki a kapun. Leugrik és köszönti:

— Alászolgája, méltóságos uram!

Nyitja az autó ajtaját, kissé meghajol. Az ur, mielőtt beszállna, megáll s mintha tünődne valamin:

— Hol a fenébe késett ma reggel?

A soffőrt elönti a zavar. Nem tud felelni. Erre nem is lehet felelni.

Igen megvan az átok nyitja. Nem tud felelni, nem mer felelni. Pedig ezt kellene mondania:

— Ejnye, méltóságos uram! Hát nem a bankigazgatóéknál tetszett reggel hétig szórakozni? Előbb fényes vacsora, halakkal, süttekkel és habos süteményekkel, azután tánc az illatos hölgyekkel, majd később — amint a cselédség elbeszélte — kártyázni tetszett, „vasutacska“-játékot, reggelig, amint kártyanyelven mondják: bisz gromoboj! En meg lent vártam, este nyolctól reggel hétig vártam. Mi, soffórok, — mert több autós vendég volt — az utcán lógtunk, számunkra a lakásban nem volt hely. Az autóba nem ülhettem be, hogy egyet szunditsak, mert ezt méltóságod szigoruan megtiltotta. Fáztam, mert hűvös szél kerekedett, az első, nyitott ülésen nem lehetett aludni, különben sem alvás az. És ez így megy már negyedik éjjel. Már kissé szabálytalan dolog is, mert méltóságodnak csak hivatalos utra volna szabad az autót igénybe vennie. Méltóságod így rám förmed? Ugy látszik, kegyed vagy buta, vagy gazember!

No de hát, egyszóval a méltóságos ur kérdőre vonta a soffórt, mert reggel elkésett. Majd még hozzá tette:

— Ha ez még egyszer előfordul, leváltatom!

A „leváltás“ pedig súlyos fenyegetés, mert rosszabb, sokkal rosszabb, körülbelül „büntető“ beosztást jelent. A soffór tehát hallgatott, mint a csuka. Összeszorította a száját, hallgatott és alázatos volt. A nagy darab erős ember, egy kis sápadt, kopaszodó macska előtt.

Ugy ám, alázatos volt és félt. A proletárnak féltennie kell a kenyerét. Mi mindnyájan félünk! A régi rabszolgát éjszakára megbilincselték. Azóta rájöttek, hogy a testi bilincs fölösleges. Bilincs a félelem — s a rabszolga fél, hogy elveszti a kenyerét.

De ha félsz, nyomorult proletár, ha eltűröd a megaláztatások százait naponta, ha egyet nem üthetsz, ha egy céltudatos szót nem szólhatsz, ha a fejed tetejétől a talpadig megtelsz naponta keserűséggel és fojtott haraggal, — azért ne bántsod az asszonyt, ne bántsod a gyereket! Ha egy kicsit meleg is véletlenül a leves, tudd meg, hogy bőszt indulatod oka nem az asszony. Tudd meg, hogy a méltóságos ur, ha forró a leves, csak a pincérre ordít a vendéglőben, — de otthon mosolyog és hizelgő alázattal mond valami tréfát a méltóságos asszonynak. Hogy mit csinálj hát a koponyádat csaknem szétvető keserűséggel? Azt nem tudom. Vagy nem akarom tudni, vagy tudom, de nem mondom. Most csak annyit mondok, az asszonyt ne bántsod!

Razzia

— Razzia lesz! — mondta a barátom.

Én még sohasem láttam razziát. Csak az ujságokban olvastam róla. Homályos képek usztak az emlékezetem mélyén. „Százhusz detektívből álló kordon fogta körül a városligetet s a rendőrség emberei pontban éjfélkor megindultak minden irányban a liget belseje felé. A kör egyre szűkült. A detektívek minden gyanus alakot igazoltattak. Összeterelték a csavargókat, rongyos embereket, padonalvókat s a bokrok sűrűjéből fölvert hajléktalanokat... A razzia igen szép eredménnyel végződött: öt zsebtolvaj, három betörő, huszonhét notórius munkakerülő s tizenegy züllött életet élő nő került a rendőrség kezére.”

— Nem akarsz résztvenni a razzián?

Nem is feleltem a kérdésre. Én statisztáljak az efféléhez?

„A detektívek elállták a Hét Liter nevű hirhedt kocsmá ajtaját és hátsó kijáróját. Erre a tanyára a külváros söpredéke jár: rongyos munkakerülők, mindenféle bűnözők és titkos prostituáltak. Tizen a detektívek közül egy felügyelő vezetésével, revolvereiket kezükben tartva, berontottak a füstös terembe. — Senki ne mozduljon, föl a kezekkel! — kiáltotta harsány hangon a felügyelő. A lebujban tartózkodó népség között leirhatatlan pánik tört ki...”

Razzia! Vadászat. Farkas a kutyára, kutya a farkasra. Mintha magam előtt láttam volna, ahogyan a megviselt arcú férfiak hirtelen felugrálnak, de a revolverek sulyos érvelésének hatása alatt azután mozdulatlanul állva maradnak. És közöttük meglapulnak néhányan az örök bosszúra hangolt nők. Csaknem az asztal alá huzódik Kültelki Kató, zilált hajával, korommal stilizált szemöldökével, fehérpettyes piros bluzban. — „Az a leány a sirba visz engem” — nyöszörögheti ilyenkor egy ványadt anya, valahol álmatlanul vergődve a vackán. — „Egyszer úgyis belé vágom a döcskát!” — hördül fel mellette az apából az alkohol.

Mint hallucináció, zendült sorra a fülemben:

„Igazolja magát!”

„Agyag Pál.”

„Iratokat! Gyorsabban, gyorsabban! Mióta nincs munkában?”

„Egy esztendeje.”

„Lesz az kettő is. Miből él?”

„Hol ebből, hol abból, ami éppen akad.”

„No, álljon be a sorba!”

„De kérem, én nem csináltam semmit.”

Ekkor valaki közbe bődül:

„Ne pofázz, az anyád keserves...” — és úgy vágja mellbe Agyag Pált, hogy az neki esik a falnak.

„Mars a többi közé!”

Megsimitottam a homlokomat. A barátom unszolt:

— Na menjünk el! Egyszer ezt is meg kell nézni. Egyedül meg-
unnám.

— Jól van, nem bánom!

— Majd beszéllek az egyik kapitánnyal. Beállunk a detektivek közé, mintha hirlapírók lennénk.

— Jó.

— Éjjel egykor indulnak a tizenharmadik-kerületi központból, a Bilincs-utcából. Mi találkozhatunk az Igazság-út és a Rend-utca sarkán, pont a bronzsárkány alatt. Tudom az irányt, arra visz el a csoport utja. Mi ott várunk s csatlakozunk hozzájuk. Tehát félegykor!

— Rendben van, ott leszek!

Éjfél után félegykor már várt rám a barátom, az Igazság-út és a Rend-utca sarkán, a bronzsárkány alatt.

Nyirkos, novemberi idő volt, a járda feketén fénylett, az ég tompán szürke. Vártunk kettesben. Baljóslatu idő a társadalmi szertartáshoz, föl-alá topogtunk. Valaha a mayák és inkák eleven embereket áldoztak, évente tizezrével. Élve boncolták az áldozatokat s meleg, még dobogó sziveket emeltek ki a felnyitott mellüregekből... Komoran hallgattunk. Vártunk. Már egy óra elmúlt! Ugy látszik, késnek. Szavaink után ködlő pára szállt el szánk felől. Kis pihés érintések hidege borzongatta a nyakunk.

— Talán nem is jönnek. Elmarad a razzia. Azt hallottam, hogy rejtelmes gyilkosság történt ma estefelé. Talán ezért.

— Ott jönnek! — kiáltottam én, mert embercsapatot láttam feketélni az Igazság-uton.

De meg is döbbsentem. Különös! Már néhány percen át abba az irányba bámultam és — pusztá volt az út végesvéig, senkit és semmit nem láttam rajta járni. Most meg, ime, egy csapat jön, ötvenen is lehetnek, százan is, vagy még többen. Érthetetlen. Kivülről, a város széle felől jönnek. Mintha a föld alól buktak volna föl, vagy az égből hulltak volna alá. Mögöttük és fölöttük, mint hasadás a tompa szürkeség mammut-testén, sárgászöröses izzó folt, mint mikor óriási tűz fénye festi meg az eget.

— Eh, ne beszélj ostobaságot! — mordult rám a barátom. — Ez nem a rendőrség. Azoknak innen, a Rend-utcán kell érkezniök. Tudod, hogy abból nyílik a Bilincs-utca s ott a tizenhármass központ.

A csapat gyorsan közeledett. Már élénk beszéd moráját is hallottuk.

— De hát kik és mik lehetnek?

— A razzia, úgy látszik, elmarad. Már félkettő!

— Ez a razzia!

— Ugyan! Nézd, micsoda különös alakok!

És csakugyan már elérkeztek hozzánk, a bronzsárkány alatt vonultak el. A bronzsárkány hátából magas oszlop nyúlt fölfelé, a végében négy ívlámpa. Ezeknek a fényénél megviláglottak a csoport figurái.

Bizony, nem rendes detektívek ezek! Hiányoztak a nagy birkozó-termetek. A fekete, szabályos télikabátok és keménykalapok. A fogantyus vastag botok. A kabátujjakból kidagadó óriási öklök. A tömött kis fekete bajszok s fölöttük a szuró, kegyetlen szemek.

Micsoda csapat ez?

Szürke, egyforma, testben és arcban uniformizált alakok, mint valami gondolat megtestesülései! Vállasak és domborumellűek ugyan, de arcuk komoly és komor, sőt régi szomorúságok emlékeit hordozó; kissé sápadtak is, kissé a pusztulás széléről újjá elevenedettek és a szemük jószágosan szelid.

Egy a csapatoól megállott előttünk, ránk nézett, éppen az én szemembe. Egy másik megfogta a karját:

— Ugyan! Hiszen csak ismered őt?

— Csakugyan, ismerem. Akar velünk jönni?

— Hová?

— Razziát tartunk.

Csatlakoztunk hozzájuk. A barátoméért én álltam jól. Derék fiu, — magyaráztam, — bár a szemét még ezután kell felnyitni.

Már messzire elhagytuk a bronzsárkányt. Az út padjain itt-ott emberek kinlódó félálomban gubbosztottak. Egyiknek például a feje lehullt a mellére, a száját kitátotta, a lábát előre vetve sarkával belevágta a földbe, — néztük, hallgattuk, néha felnyögött; kiskabátát a testén, alvás közben is reszketett a hidegtől. Különös detektívek! Razziát tartanak! Az egyik már érinteni akarta az alvót, de egy másik, talán felügyelő, rászólt:

— Hagyd őt! Mit csinálnánk vele? Fáradt, magunkkal nem cipelhetjük, hajlékot adni pedig neki ma már nem tudunk. Hagyd őt!

— Sze-e-gény! — hangzott el néhány hang, szinte sóhaj, de odább vonultunk. És már megkezdődött a munka. Mert egy autót állítottak meg az út közepén. Siettem arrafelé, hogy lássam, mi történik. Mire oda értem, a többiek közt átfurakodva, már az autó mellett állt annak utasa, egy magasszál bundás férfi, a fején lecsapottszerű velurkalap, bundájának fekete prém a gallérja, de szemén mereven ül a monokli s az egész ember dacosan tartja magát. Bizonyos, hogy látta a színházban az „Ember tragédiáját”-t s most lemásolja a márki-jelenetet. „Márki vagyk!” — mondhatná büszkén.

— De hát mi a foglalkozása? — faggatta az egyik különös detektív. — Mit csinál egész nap? Micsoda közhasznú munkát végez?

— Munkát én egyáltalán nem végzek! — jelentette ki a márki-imitátor öntudatosan.

— Notórius munkakerülő! Ezt magunkkal vesszük, — hangzott az utasítás.

— Fogjuk közre! Előre!

A sofförhöz is szóltak:

— Maga elmehet!

A soffőr gúnyosan mosolygott, nem indult:

— Kérem, az nem úgy van...

Harcóba akart szállani a gazdájáért.

— Indul, vagy nem? — szólt rá valaki szeliden, de a revolverét a homlokának irányítva.

A soffőr mosolya kínos vonaglássá torzult, hamar elkapta a tekintetét, mintegy így akarva a revolvert nemlétezővé varázsolni; még valami hangtöredék csuklott fel a torkából, de máris megragadta a volánt, begyújtotta a motort s zakatolva mozdult meg a gépe.

— Tovább! — hangzott a vezényszó mindnyájunknak.

Indultunk s vittük magunkkal a „márki“-t. A különös csapat egymás után igazoltatta az embereket, férfiakat és nőket. Furcsa, soha nem látott és soha nem hallott munka folyt. Elfogták és magukkal vitték a szelvény-nyírókat. A tizemeletes sarokház bérszedőjét. Az Előkelők Klubjának tagját. A híres ifju és szép művésznőt, a város első színházának drámai szendéjét, aki angyali ifjúságával éppen a hetvenéves vezérigazgatótól távozott. Elfogtak egy nyúttképi koravén fiatalembert, aki éppen a nyomdából indult hazafelé, ahol még néhány igazságot, melyek részint tévedésből esúsztak bele a kéziratába, részint szórakozottságból maradtak benne, az utolsó pillanatokban korrigált át ocsmány hazugságokká. Elfogtak egy cowboy-kalapos félkegyelműt, aki őszibarackot és szőlőt fest hámozott dióval és mogorótörővel s a képeit tiszta művészet címén árusítja. Elfogtak egy köpcös jovialis arcu emberkét, aki gallérját felhajtva, szája elé tartott zsekdővel osont a házak tövében, miután a Főoperában a roppant előkelő közönségnek elénekelte a „La donna e mobile“-t.

— Notórius munkakerülő! — hangzott az egyikre.

— Tolvaj! — vonatkozott a másikra.

— Titkos prostituált! — szólt a hölgyeknek.

Oh, különös, érthetetlen, soha-nemvolt razzia! Már hajnali öt óra lehetett, amikor egy palota előtt megálltunk, melynek valamennyi ablaka ki volt világítva. Az egész palota tündéri fényben úszott, — ahogy az ujságok írni szokták, illő hódolattal, sőt szeretettel. A palota előtt, hosszú sorban a járda mellett, autók várakoztak, soffőrjeik didegve, kimerülten bóbiskoltak.

— Huszan itt maradtok a kapu előtt, huszan elálljátok a hátsó kijárót! Ötvenen az elfogottakra vigyáznak. A többiek utánam!

És a különös detektívek felrohantak az első emeletre, be a fényes terembe, kezükben tartott revolverekkel.

— Senki ne mozduljon, föl a kezekkel! — kiáltotta harsány hangon a különös felügyelő.

A fényes teremben leírhatatlan pánik tört ki.

Kastély

Amikor Péter jogi korrepetitornak megérkezett a barlangvári kastélyba, egyszerre álmvilágban találta magát. Régi fantáziái váltak valósággá, fantáziái, melyek gyermekkori emlékeket variáltak boldog képekké. Például a „Piros Vár“, mely gyermekkorában a Duna jobbpartján díszlett s melyet ő akkor, a másik part messze lapályáról sokszor órák hosszat bámult. Vagy a nagykúti park, kavicsos útjaival, rózsafaival s a rózsafák közt színes gömjeivel. És talán a négyfogatu hintó, melyet szülőtanyájának határán, az országuton látott, amikor apró pajtásaival békateknőt szedett.

Igen, akkor élénken elképzelte, hogy ha ő lakna a Piros Várban. Ha ő sétálna a nagykúti parkban s neki emelgetnék kalapjukat a cselédek. És ha ő ülne a hintóban, nem is a bakon, a lovakat hajtva, hanem benn a hátsó ülésen elterpeszkedve, ahol az úr ül, a rettentő, mérhetetelnül nagy úr. Igen úgy és nem ahogy igazában volt, lesujtóan és és elviselhetetlenül: héj te gyerek, szaladj csak ide, vagy amoda!

Most ime, hintón érkezett az állomásról, pántlikás kalapu, libériás kocsis ült a bakon; éppen csak hogy nem négy ló volt a hintóba fogva, hanem kettő. A hintó enyhén emelkedő, kavicsos úton futott fel a kastély oszlopos bejárójához, az út mentén őszirózsa-bokrok, egy virágágy mellett kapával a kezében alázatos kertészlány állt. Beretvált inas emelte le a kofferjét s vezette a vendégházba, mint ahogy akkor kellett volna történni a Piros Várban. De hát mintha csak valami paródiája lenne ez a fantáziáknak, az útszélről, vagy ami mindegy, pesti kávéházból csöppent ebbe a kastélyba és — ó jaj — még a koffert is bizonyos Pogány barátja kölcsönözte neki erre az útra.

A kastély egyemeletes, a vendégház masszív földszintes épület; a vendégháznak hosszú, kanyarodó és kőkockákkal kirakott folyosójáról kétablakos szobák nyílnak a parkra.

Megérkeztek a „tanár úr“ részére kijelölt szobába, — elől cipelkedett a beretvált inas, utána lejtett Péter, — az inas letette a koffert s szolgálatkészen, talán parancsot várva, szembefordult Péterrel. Szabályos, jóképű fiatalember, beretvált, ez a fontos, hogy beretvált, ő, mennyivel stilusosabb, mennyivel pompásabb így, hogy beretvált, mintha holmi ordináré bajusza lenne. Lám! No de ez már igazán gyerekség!

Az ablakok, igen, a parkra nyílnak, de ez még nem minden, hanem pont a fenyevesre. A fenyeves mélyzöld színével megnyugtató, — így érezte Péter. Megnyugtató, lehet azonban, hogy csak olvasókönyvbeli történetek alapján. Valahol egyszer ez állt nyomtatva: „A fenye-

fák mélyzöld színe megnyugtató!“ De bizonyos, hogy megnyugtató, mert a pesti ember ablaka komor falakra nyílik. A pesti ember szobája télen hideg, nyáron tikkasztó — és sohasem világos. Ha éjjel felriad a pesti ember, rémült sikollyal zuhan a fekete semmibe és nem, nem kapaszkodhatik meg valamely mosolygó csillagba.

Tehát az inas letette a koffert. Azután állt vigyázz-állásban s már beszélni kezdett, nagy, jóleső tisztelettel:

— Én fogom a tanár urat kiszolgálni. János a nevem. És most jelentem a fiatal méltóságos urnak, hogy meg tetszett érkezni.

— Várjon! Ne még!

— Muszáj rögtön jelentenem. Parancsom van rá.

— Ugy? A parancsok itt nyilván szigorúak. Helyes. Hát akkor tessék.

Péter föl-alá sétált a szobában. A padló csak sikált deszkapadló, de vastag szőnyeg borítja. Sikált padló, — bizonyára csak itt a vendégházban. A bútorok régiek, stilusosak. És ni, ez a fontos, az ágy úgy áll, hogy ha ő majd éjjel kinyitja a szemét, kitekinthet az ablakon. De jaj, az esős, fullasztó őszi éjszakák! Amikor nincs holdvilág és csillagfény, fekete az ég, mintha csupasz fal meredne éppen az ablak előtt, föl a mindenségbe.

Nagy cserépkályha a sarokban, jó meleg lesz. Fával fűtenek, mint a régi elbeszélésekben. Nyugalom. Most ugyan még odakinn süt a nap, de már fokozatosan hűvösödik az idő. A vonatban éjjel hideg volt... Íróasztal nincs. Ez baj. De nem baj, mindegy. Szekrény, asztal, az asztalon dús terítő, székek, két karosszék — remek! Diván. Metszetek a falon, színes rézmetszetek, — kettőt lép feléjük, — igen, fekete rájában, oh, számárságok. Hatalmas tükör, mosdó, óriási lavor, övig lehet mosdani, lubickolni, nem ám úgy, mint némely hónapos szobában, ahol a lavor nem nagyobb, mint egy leveses-tál s egy kézmozdulatra kilöttyen a víz.

Mindjárt jön a gróf, de addig is van idő egy kis kirakodásra. Igen, először is kirakodik! És különös, amint ezt elhatározta, odasétált az ablakhoz s kinézett a parkra. A mélyzöld fenyőkön túl már sárgulnak a fák. Persze, amikor fölfelé gördült a kocsí a parkon keresztül, akkor vörösben és sárgában orgiázó fakoronákat látott, gyönyörűeket, amilyeneket az Alföldön soha.

Kopogtatás. Belépett Elemér, a fiatal gróf; nem is várt a szabadra, amint kopogtatott, már nyitotta is az ajtót. Csinos, sápadt fiatalember, szélesvállu, erős. Most valamivel szertartásosabb, mint néhány héttel ezelőtt Pesten, amikor éppen a kondícióban megállapodtak. Azért kedvesen mosolyog, de valami kis maliciával. Fátyolos a hangja, szüntelenül cigarettázik, igen, akkor is cigarettázott, most cigarettával a kezében jött, már el is dobta a csutkát s újra gyújtott. A széken ül, hanyagul, ahogy ezt irni szokták; de nyilvánvaló, hogy ez előirásos ülés, attól függ azonban, hogy kivel ül szemben. Tíz perc alatt három cigarettát szívott el, mintha bizony valamit türelmetlen drukkban várt volna. Különös!... Ugy áll a dolog, hogy Péter, azaz Bárczai úr,

ma egyedül ebédel, mert a család vendégségbe megy a szomszédos földesurhoz, estefelé, ha majd megjönnek a fiatal gróf bemutatja Pétert a szüleinek. Őt, mint kitűnő „akviziciót“, aki értelmes, nem kellemetlen látvány, rongyosnak és foltosnak sem mutatkozik s talán rendesen beretválja magát, — ez föltehető, — naponként, ahogyan kell. És még egy, ez nem utolsó volt, mikor a gróf eldicsekedett vele a szüleinek: Pesten meghívta ebédre a Hungáriába — és tudja, hogyan kell enni!

— Ebédig sétálhat egy kicsit a parkban. Nézze meg, lát néhány érdekes fát. No, Isten vele!

De nem sétált. Föl-alá járt a szobájában, — ez bizonyára gyakori időtöltése lesz. Kissé meg volt hatva. Mert hát szívdobogtató boldogság ez itt. Ez az egész itt, a pompás lakás, az élet biztonsága; támasz, ha megszorulna; felcsillanó remény a jövőre néve. Mert egy átkozott élet minden riasztó emléke zúg a mélyben!

Hát föl-alá sétált. Majd leheveredett a divánra. Lehunyta a szemét. Azután meg olvasni próbált. Kétszer is megkezdte a kis magyar-könyvtári füzetet: Gorkij Maxim, Huszonhat és egy. De semmit sem értett belőle. A péklegény, aki elmondja huszonöt társával közös szerelmi tragédiáját, már javában beszélt, egyszerűen és világosan, amint péklegénytől telik, — de hát hiába, szavaiba belezendült Pest, az elhagyott város. Letette a könyvet.

Mi is az az elhagyott város? Füstös kávéházak és agyat sanyargató küzdelem a feketekávék áráért. Az elhagyott város: egy-szobakonyhás családi tömegszállás, nyögő apával s köhögő, zsémbes anyával. Földre terített hasadt matracok, férgek, piszkos fal, recsegő-törő székek és billenő asztal; a szekrény nyikorgó ajtaja, ha kétszer is bezárják, mindannyiszor kinyilik. A rossz szekrényben ócska ruhák. Mindezek között és fölött, nehéz szagban, konyhabűzben, kavarog a bánat, a gyűlölet és a büntudat.

Most már rakosgatott. Néhány darab fehéreneműt emelt ki a kofferből, rojtosodó ingeket; szappant, fésűt, hajkefét, körömvágó ollót; öt pár rövid harisnyát, néhány zsebkendőt, lilacsíkos olcsókat, szakadtakat is. A zsémbes anya pakolta be ezeket, mily ügyetlenség, vagy talán, Uram bocsá' még titkos rosszakarát is! De hát honnan venné az ujat, szegény? Ruhája egyetlenegy, az, amit testén magával hozott. Kissé viseltes, de tűrhető. Tűrhető ám, szegény jogászok közt, akik kifőzéseikben, vagy a menzán esznek s kanalukról és szájuk széléről viszacsurog a leves a tányérjukba. Tűrhető a körüti kávéházakban; az „Angol“-ban, repedezett sakktábla mellett s dr. Grün úr sommás irodájában. Ide azonban — s ez csak most jut szébe! — szentbizonyos, hogy még szmokingot is kellett volna hoznia. Oh, szmokingot! Hol van ő még a szmokingtól. Életében egyszer járt olyan helyen, valami vacsorán, ahová szmokingban kellett mennie s akkor azt a ruhakölcsönzőtől szerezte meg. Emlékszik: szabályos, erős termetén úgy állott akkor a szmoking, mint madárijesztő rongy a karón, — mert hát nem rá szabták.

Igy rakosgatta ki ruhadarabjait s egyéb tárgyait, nem szívesen látva egyet is közülük. Lassan elkészült. És már jött is az inas, János:

— Parancsol talán mosdóvizet?

János már emelte is a kancsót s vitte ki. Igazis, meg kell mosdania, éjszakai utazásról érkezett. Bizony, ez eszébe sem jutott volna. Lám, itt még az inastól is lehet és kell is tanulnia.

Megmosdott, megkefélt a haját s ha már benne volt az öncesinosításban, még a körmeit is megpucolta. Ugy látszik, ezt még sokszor kell tennie, mialatt a barlangvári kastélyban tölti napjait. Furcsa, mintha már menekülni szeretett volna innen. Pedig a szoba pompás s egy ilyen szobában mégis jó lehet élni. Nyugodtan élni, heverészni, tanulni, olvasgatni. Itt minden nagyszerű. Például az, hogy két törülközőt kapott: egy kisebb simát s egy nagy bolyhosat. Kilencágú korona mindegyikben s a családi kezdőbetűk, piros himzéssel.

Megint jött az inas, hogy rendet csináljon s a szennyes vizet kiöntse. Péter beszélgetni kezdett vele. Mivelhogy formás és jóképű ember ez a János, talán éppen ezért ezt kérdezte tőle:

— Mondja csak János, vannak itt nők?

Zavar rezdült meg a János arcán:

— Igenis vannak!

— Már, tudja, olyanok, akikkel meg lehetne barátkozni.

János nem szólt.

— Mert hát, nézze János, én most itt leszek két-három hónapig. Valami nőismerősre szükségem lesz, ugy-e?

János arcán erősebb zavar, a keze megrándul, szólani nem tud. Péter biztatja:

— Ugy-e érti? Hát nem természetes ez?

— Igen kérem.

— Hogy a csudába ne lenne természetes! Igenis, János, nekem szükségem lesz egy csinos nőre!

Ez már úgy hangzott, mint valami parancs. Habozás nélkül jött a felelet:

— Igenis, kérem.

— No látja, János. Ugy áll a dolog, hogy én még soha ilyen vidéki kastélyban nem jártam. Nem tudom, hogy itt hogyan élnek, mit csinálnak az emberek. Fogalmam sincs róla. Szeretném hát, ha maga jó barátságban maradna velem és segítségemre lenne. Maga ismeri itt az embereket, a szokásokat, az egész terepet, mondom hát: nekem itt kell valami nő, nem bánom, ha parasztlány is, akár eseléd, kertészleány, vagy bármi. Csak tiszta legyen és csinos. Azaz ennél mégis több, tudja olyan izmos, jótestű, jóképű nő!

Péter állt Jánossal szemben, szétvetett lábakkal s összekulcsolt karokkal. Biztatón mosolygott rája, mintha csak a jóakarátát akarná elindítani. Nézett a János szemébe s legalább egy enyhe mosolyt szeretett volna kicsikarni. Mert ha János mosolyog, akkor már érti őt, ha

pedig érti, akkor már segíteni is hajlandó rajta. De János állt mereven s csak ezt mondta:

— Igenis kérem.

Különös. Még több, rettentő! Pétert hirtelen düh öntötte el. De fékezte magát. Még remélt, hátha mégis sikerül Jánost meghódítania!

— No de tudja-e maga János, hogy mi az a jótestü, csinos nő?

János hallgatott, egy kicsit mosolygott, de nem megértőn, hanem, sajnos, kinjában.

— Hát hogyan is magyarázzam meg. Tudja, olyan fiatal nő, aki ép, egészséges, megvan a haja, megvannak a fogai, füle, orra, nincs sebhely vagy kiütés az arcán, nem himlőhelyes és mindezen felül még, mondjuk, szabályos. Ezt csak megérti? Mi?

— Igenis értem. Szóval egy szép nő.

Brávó, János! Végre megeredt a nyelve. Az igaz, hogy ebbe, ilyen sokba, bele is pirult. De talán majd többre is képes lesz s végre egészen kibontakozik ez a János.

— Tehát jól van, szép nő. De ne csak az arca legyen csinos, hanem jótestü legyen! Ezt azonban már nehezebb tudni, hogy mi az a jótestü. Hát én csak azt magyarázom el, hogy nekem milyen kell. Nehogy valami sovány, csontbőr, girhes nőt hozzon. Erős legyen. Szóval legyen rajta mit fogni, na! Legyen melle és fara.

Most nevetett Péter és várta, hogy János is legalább mosolyogjon. De János, aki már-már egy kicsit haladt, most úgy látszik megint visszaesett. Kétségbeejtő komolysággal nézett, engedelmesen és rettentő! — tisztelettel hallgatott. Péternek torkán akadt a nevetés. Hirtelen elkomorodott, gyorsan így szólt:

— Hát erről van szó!

És elfordult Jánostól s izgatottan kezdett föl-alá sétálni.

János ezt már kitűnően megértette. Sarkon fordult és kiment a szobából. Félóra múlva jött megint vissza s jelentette, hogy kész az ebéd, az ebédlőben tálaltak a tanár urnak.

Az ebédlő sokablakos nagy terem, csillogó parkettel. Az asztal díszesen meg volt terítve, edények, üvegek, bor tündököltek, középen virágtartóban őszirózsák. Az óriási ebédlőszekrény előtt libériás, fehérkeztűs inas foglalatoskodott. Péter leült, egyet ütött a villamos óra, az ebédlő ajtaja megnyílt s bajuszos, csizmás, magyarruhás inas hozta be a levest. Péter kitűnő ebédet evett végig, akárcsak valami díszlakomán. Két inas szolgálta ki, szertartásos komoly arccal, csaknem áhítattal, gépszerű mozdulatok sorozatával, miközben — egyszer csak ezt is észrevette Péter — lábujjhegyen jártak.

Igen, ezt észrevette Péter, de már is elmulasztotta, hogy reájuk kiáltson:

— Hát ez meg micsoda ostobaság?

Ezt elmulasztotta, mert először is csupán meglepődött. Meglepődött, evett tovább, csudálkozott, de csak egy kicsit. Talán szégyelte is magát, de ez nem minden, mert mi történne, ha valaki kiderítené, hogy életében nem sokszor volt ennyire boldog.

Mégis, valamely vélt kötelességből, szólni akart az inasokhoz. De mit mondjon? Mit mondjon erről a kultúrbarbárságról, melynek már az értelmét is tudta: hogy a csoszogás-kopogás ne zavarja az ebéd-evők diskurzusát. Azt mondaná talán, hogy legalább most, amikor rajta kívül nem ül más az asztalnál, legalább most hagyják abba ezt a komédiát? Nem komédia ez, hanem súlyos kötelesség; tilos megszegni és nem is célszerű, nehogy máskor majd elvétsék. No de mégis szörnyűség! Csakugyan szörnyűség és egyetlen kárpótlás e szörnyűségért, hogy az ő tiszteletére történik s most ő, ime, egy kategóriába tartozik azokkal az előkelőkkel, akiknek az asztalánál ülni adatott neki. És miért ne? Ki tudja, mit rejteget a jövő?

Ebéd után Péter sétára indult. Bejárta a parkot. Keringő, kavicsos utakon, ápolt virágágyak közt sétált. Nem látott színes gömböket! Megállt, megfordult, előtte ragyogott a kastély a napfényben. A levegő friss volt s eszébe jutott valami régi iskoláskönyvből — már megint az olvasókönyv! — hogy jól tesz a tudónek, ha az ember a friss levegőn két-három mély lélekzetet vesz. Ezt meg is cselekedte, gyermekesen engedelmeskedve az olvasókönyvnek, amely azt is mondja: ha foltos is a ruha, az nem szégyen, csak rongyos ne legyen; továbbá: ki korán kel, aranyat lel; vagy: ki Istenben bíz, az nem csalatkozik.

Elsétált a melegház mellett. A melegház ajtajában ácsorgó munkások emelgették a kalapjukat. Péter fogadta a köszöntést, gépiesen, nem törődve vele, hogy egy kis tévedés is van ebben a dologban. Nem törődve vele, vagy talán nagyon is törődve, mert hát a mélyben megmozdult valami emlékfuvallat, valami torz alig-tudat arról, hogy egyszer régen az apját látta így köszönni, a kis alföldi tanya bérlőjének. Ó, mintha ez őt most már örökre kötelezné.

Messze a kastélytól, elparlagiasodó út végében, éppen a sövénykerítés előtt, megtorpant Péter. Túl a sövényen következik a vad természet. Falusi szekérút mély kerékvágásokkal; árok, pocsolya, durva gazos rét — s már nincsenek innen messzire a részeg vályogházak. A falu! Ennek minden emléke s bizony az az alázatos köszönés is! Fölfigyel, önmagába néz, ó, visszahull önmagába, áll, akkor régen: mezitlábás gyerekek, sebek a lábafején, véres karcolások a lábaszárán, piszok, csipős zöld legyek köröskörül; tarló, szúrós kavics, fanyar, zöld gyümölcse sanyaru fáknak; az eperszemen is mezei poloska mászott keresztül s széditő bűzt hagyott maga után, fuj, ki kell köpni az eperszemet s nem győz köpködni s a száját törli irgalmatlanul, szegény; az árokparton döglött macska rothad és... és a rettentő falusi rete-rát, még pedig a lakóháztól néhány lépésnyire, szürke, korhadó zsin-delytetejével. De még, még minden, harapós kutya, részeges beszéd, káromkodás és mindenfelé sanda figyelő kémkedés.

Vissza menekült a ragyogó kastélyba.

Amikor a kastélyhoz érkezett, a vendégház tövében két cseléd-leányt látott, akik hordóra állított teknőben ruhát mostak. Dereku-kat meghajlítva, kezükkel szaporán dörzsölték a szennyest; karjuk, lábuk meztelen volt, ide-oda lengett a szoknyájuk. Péter lassan lép-

delt, hogy soká nézhesse meztelen karjukat s lábszáraikat, feléjük fordult, hogy az arcukba lessen, nem riasztó-e az arcuk, mert ilyenkor az arc csak annyi legyen, hogy meg ne zavarja, amit a test ígér! Az egyik durvaképű, szeplős és kócos, de hiába, a teste izmos, húsa ingerlő. A másiknak, nini! városiasan finom a feje, kedves és szelid a szeme.

Péter meg is állt, a lányoktól három-négy lépésnyire. Ejnye, hogyan is szóljon az ember az ilyen hölgyekhez? De mindegy:

— Mi lesz ebből?

A cselédek lejjebb eresztették a fejüket, még szaporábban dörzsölték, mártogatták a szennyest s egyik sem felelt. Péter nem zavarodott meg, állt és várt. Majd közelebb lépett hozzájuk.

Most egy kis pörgekalapos, vörösképű ember toppant elő a vendégház mögül. Pörge kalapját megemelte, kezét nyújtotta s kemény hangon felmondta, mint a leckét:

— Vérfi Barnabás, uradalmi kasznár vagyok.

Péter is bemutatkozott. Máris kelletlenül.

— Tudom, hogy a tanár urhoz van szerencsém. Hát hogy tesszik itt minálunk?

Feleletre nem is várt a kis ember, mert hát bizonyos, hogy itt remek és nagyszerű. Hanem gyors beszéddel a kastélynak, általában a vidéki életnek, különösen pedig az ő urainak dicséretét zengte. Elelmes embernek látszott Vérfi Barnabás ur és Péter érezte, hogy a dicséret mögött sunyi remények mozdulnak: hátha ez a derék fiatalember valamicskét, csak egy kicsikét, csak úgy véletlenül elkottyant ott, ahová ő talán soha be nem juthat. Mert ezekkel a korrepetitorokkal úgy van ám, hogy egy asztalnál esznek az urasággal, egy pipázóban szüresölik a feketét s pusztítják a drága cigarettát. A derék uradalmi tisztekkel meg — pedig azok is intelligens emberek — egy életen keresztül nem eshetik meg ekkora megtiszteltetés. Legföljebb a főintézővel, huszönötéves jubileumán.

— Haha! Ugy élhet itt, kedves tanár úr, mint a török basa a hetedik mennyországban. Ha nem is hurik, de jó ropogós paraszt „jányok“ vannak itt dögivek.

Jajjaj! dögivek, — ez a finom kifejezés gyanussá teszi azokat a „ropogós parasztjányok“-at.

Vérfi úr belekapaszkodott Péter karjába s odébb vont a tanár:

— Látom ám, hogy ezekre már ugyancsak feni a fogát a tanár úr, erre a kettőre itt. Há'szen jó bögyük van, az szentbizonyos. De kissé bajos dolog ez, kérem, ezzel a kettővel. Ejnye, éppen ezzel a kettővel. Mert ez a szeplőspofájú már az egyik kocsisal összeszűrte a leveket s őszintén szólva, magam sem nagyon merném birizgálni, mert őszintén szólva, az a zshivány, ha belém nem, hát beléje vágná a bicskáját. Emezzel, a szendébbikkal megint úgy áll a dolog, hogy hát tetszik tudni, ezek a ribancok együtt hálnak itt a vendégház alatt ebben a pincében la!

— Pincében?

— E...egen, pincében!

— Pincében?

— Ott hát, pincében! A fene a velőt a csontjuktól marja ki, jó ezeknek ott is, a pincében. Ha tőlem függne, hát a krumplis veremben lakatnám valamennyit. De hát mondom, együtt hálnak, így azután mindent tudnak ezek a disznók egymásról. Az egyik nem teheti arrább a farát, hogy a másik ki ne beszélje, hogy a nyavalya ferditse fülig valamennyinek a száját. Nem mondom, magam sem vetném meg ezt a riszálósabbikat, de hát hozzá nem nyúlok a kisujjammal se, mert lenne abóól olyan kalamajka, hogy a jó Isten se vetné végét. Tudja tanár úr, olyan fertelmes posvány ám az ilyen istenháta mögött való rezidencia, ezzel a csürhe néppel, hogy önnek arról halvány segédfogalma sincsen, megbocsát. Már hogy az alsó néposztályt értem persze, azt egye meg a fene. No de azért nincs baj, tanár úr, mert majd bevezénylek ám én ide kíséret üzügyével egy-egy gyenge csibét a tanyákról, ókor-ókor!

És a nyelvével csettintett.

Péter ijedten védekezett:

— Ne tessék, köszönöm, ne tessék! Nem kértem, ugyebár?

Hirtelen kezet nyújtott a kasznárnak s menekülve sietett a szobájába.

Olvasott. Elolvasta végig a „Huszonhat és egy“-et. Tehát a kiscselédlány, a huszonhat rab péklegény epedő szerelmének tárgya, mégis csak a kiszolgált őrmesteré lett! Valami vad, kancsukázó típus ez a kiszolgált őrmester... Föl-alá sétált és nem örült a külső békének s a pompás szobájának.

Este volt már, amikor megjöttek a háziak a vendégségből. Elemér gróf meglátogatta Pétert a szobájában s magával vitte, hogy a szüleinek bemutassa. Rövid volt a diskurzus. Péter feszesen ült és úgy felelt a kérdésekre, mintha az egyetemen vizsgázna.

— Reméljük a legszebb sikert! — mondotta az öreg gróf, mire Elemér, aki mindeddig állva, tompán hallgatott, segítségére sietett Péternek, mert hátha az magától még nem állna föl:

— Gyöjjön, megmutatok magának egyet-mást.

Hosszu folyosón mentek végig. Elemér gróf előre futott, Péter baktatott utána, csak azért is lépésben.

A konyhába nyitottak. Ott nagy sürgés-forgással dolgoztak már a vacsorán. Három konyhaleány tett-vett a cseh szakács tréfásan goromba parancsaira. A falat megfestette a tűzhely lobogó lángja.

A konyhában találkoztak a német gazdasszonnyal is, aki kövér, őszhaju anyóka volt, jóságos képpel. Még a gömbölyű háta is enyhe mosoly. Kedélyes hajlongással üdvözölte az ifju grófot — s talán még máig sem tisztázódott, hogy ha találkoznak, melyik köszöntse előre a másikat.

— Gyerünk átöltözni, — javasolta Elemér gróf.

— Átöltözni?

— Igen, — mondta a gróf, de már kinos gyanuval kérdezte:

— Csak ez az egy ruhája van?

— Ez az egy.

— Ugyan miféle emberek maguk? Kerekes doktornak is egy ruhája volt. Én nem is értem magukat. Hogyan lehet egy ruhában járni?... De csak menjünk, egy kicsit majd rendbehozom magát. Hányas nyaka van?

— Negyvenes. Köszönöm, gallérom van.

— Adok magának néhány nyakkendőt. Adok inget is.

— Köszönöm, majd máskor. Ingem is van.

De a gróf megmarkolta Péter kabátját, látható dühvel az egy-szál ruha ellen s erőszakkal cipelni kezdte. Fölvitte a szobájába, az emeletre. Egy szekrény ajtajának belső falán, kifeszített zsinóron, függött a nyakkendők dús fürtje. Lehetett vagy kétszáz darab. A gróf válogatott köztük. Péter összeszorította a fogait. Mit tegyen?

— Na fogja! — és a gróf a Péter vállára terített néhány nyakkendőt, mivel az nem igen nyúlt értök.

Egy színes mellényt s három inget is fölibük rakott. Péter tanácstalanul állt, nem talált formát a visszautasításra. Most mit mondjon? Hogy nem kell? Miért nem kell? Rápiritana erre a gőgös fiatal-emberre, aki pedig olyan buzgó most.

Bizony, csak az lett a vége, hogy cipelte le a szobájába az ajándékot, kedvetlenül, szinte meghajolva. Első vigasztaló gondolat: nem használja őket. Semmi áron sem. A többi gondolat így következett sorjában: a mellény azonban szép. A nyakkendők is szépek. Megpróbálja, hogyan is állna neki egy ilyen mellény s egy ilyen drága nyakkendő.

Fölvette a mellényt, felkötötte a nyakkendőt s megnézte magát a tükörben. Ha pénze lesz, vásárol majd ilyesmiket. De ezeket nem hordja, nem és nem!

Elemér gróf nagyot csodálkozott, amikor a vacsorán Péter pontosan ugyanazokkal a ruhadarabokkal jelent meg, amelyeket eddig viselt. Ugyanazzal a kopottas nyakkendővel, ugyanabban a rojtosodó ingben. Szeretett volna valami gúnyos megjegyzést tenni rá, de a szülei előtt nem lehetett. Ugy látszott, hogy Péterrel a szülők különös udvariassággal bánnak; máris az asztalnál a háziasszony után következett, a grófnő barátságos beszélgetésbe kezdett vele s különben már a bemutatás után kijelentette, hogy nagyon szimpatikus fiatalember.

A vacsoránál most három inas szolgált fel, köztük János is. — János kevésbé rutinosnak látszott az asztal körül, mint két társa; egyszer egy köretes tállal a grófnő balkarját súrolta, amire hirtelen is pirult. A grófnő egy pillantást vetett a grófra, szinte láthatóan aggódott, de a gróf éppen falt s a tényérjára bámult.

Bort is ittak, Péter is ivott. Kissé felélénkült a bortól s ugyan-csak megeredt a nyelve. Még tréfás eseteket is mondott el, furcsa,

kispénzü városi emberekről, tehát valóságos exotikus figurákról. A grófnő úgy kacagott, hogy a könnyei is kicsordultak. Az öreg gróf is nevetett, Elemér kedvetlenül mosolygott. Valami groteszk eset csatánójánál történt, hogy még a János szájaszélén is kis mosoly indult meg. Ezt észrevette az öreg gróf, egyszerre vérvörössé vált, a szeme kidülledt, letette a kést, villát s felhördülve ordított rá az inasra:

— Takarodsz ki?!

Síri csönd lett. János gyorsan letette az ásványvizes üveget, melyet éppen körbe hordott s kisomfordált. A gróf villámokat szóró tekintettel követte lépésről lépésre, míg csak el nem tűnt. Akkor még utána ordított:

— Na megállj, kutya!

Péternek torkán akadt a szó. Nem tudott tovább beszélni, legkevésbé mulatságos történeteket előadni. Idétlen zavara egészen kínossá vált volna, ha a grófnő nem sietett volna segítségére. De a grófnő hirtelen bele kezdett egy ugyancsak mulatságos történetbe, mely a kastélyban esett meg, éppen a személyzet körében. No lám!

Vacsora után a pipázóban feketéztek, cigarettáztak. Egyszer, amikor alkalom adódott Péter halk suttogással, hogy az öregek meg ne hallják, azt kérdezte Elemér gróftól:

— Ez a János most kikap, ugy-e?

A fiatal gróf gúnyos mosollyal nézett rá:

— Mindenesetre kinéz neki egy-két pofon.

— Ugy?!

Tizenegy óra lehetett, amikor aludni tértek. Péter sokáig sétált föl-alá a szobájában. Nagysokára az ajtóhoz ment, megnézte, hogy nem feledte-e bezárni. Lefeküdt s néhány perc alatt mély álomba merült.

Másnap délelőttre volt kitűzve az első lecke Elemér gróffal, még pedig tíz órára. Péter kilenckor kelt. János hozta be a reggelijét, tejszínes kávé, vaj, hideg sültet és szőlőt.

— Gyalázatos eset! — gondolta Péter, ahogy Jánosra tekintett. De a dús reggeli láttára valami állati öröm lobbant fel benne.

— Szegény János! — gondolta még szinte elhalón és mohón neki-esett az ételeknek. A kávé kitűnő volt. Ó, ha ilyent adnának a körüti kávéházakban! Bizony, soha még ilyen jót nem evett.

— Nagyszerű reggeli! — gondolta s már bizonyos, hogy azt is gondolta, ha nem is jutott fel a tudatáig, hogy hát: nagyszerű emberek. Na persze, akik az ilyen reggelit adják!

Peches fráter ez a János! — gondolta.

— No mi ujság, János?

János talán nem is értette a kérdést. Csak foglalatосkodott tovább a mosdó körül. Ujra kellett kérdezni:

— Nincs semmi ujság?

János illedelmesen abbahagyta a munkáját s feléje fordult:

— Parancs, kérem.

— Nincs semmi ujság?

— Semmi, kérem.

— Hát mi volt az, tegnap este?

János talán nem is tudta, miről van szó. Mereven bámult.

— Miért haragudott meg úgy a méltóságos úr?

— Nem tudom.

— Nekem az a gyanum, hogy tudja! Maga most nem őszinte, János!

János hallgatott. Péter felugrott az asztaltól, az ablakhoz sietett s kitekintett rajta. Kék volt az ég, sütött a nap. Lenn az ablak alatt állt a hordó, de most nem volt rajta teknő. Péter visszasétált az asztalhoz, János már a Péter ruháját vette a karjára, hogy vigye ki-kefélni.

Igen, nem állt lenn a teknő, nem mostak lenn a cselédlányok, Péter még csak ezt az egyet akarta megkérdezni:

— Mi van a nőkkel, János?

Lassán született meg a felelet:

— Nincs kérem velük semmi.

— Már azzal a nővel, akit nekem szerez. Még nem tud senkit?

— De igenis, már van egy.

— No! És csinos?

— Igen, szép nő.

— Csak nem? Miféle?

— Rendes nő.

— De hát mégis, mi a foglalkozása?

— Özvegyasszony.

— Ejnye! Most már csak az a kérdés, hogy megértett-e maga engem. Tudja-e maga, János, hogy mi az a rendes nő?

— A fiatal gróf úrnál is volt már.

— No ez remek! Akkor egészen előkelő hölgy lehet. Főúri csemege.

Péter kacagott, figyelte Jánost, szerette volna magával ragadni. De hiába. Kacagott, de már inkább kínjában, mint tiszta örömmel.

— Parancsolja? — kérdezte szárazon János.

Péter maga sem tudta, hogy hát parancsolja-e vagy sem. Megint csak nevetett, azután másról kezdett beszélni:

— Szoktak ide vendégek jönni?

— Igen.

János már indult kifelé, egyik kezében a tálcával, másik karján a ruhával. Péter ajtót nyitott neki. János ebbe belepirult.

Péter felöltözött s fölsietett Elemér grófhoz. Az már várta a szobájában. Fehér- és lilacikos pyjamában ült a divánon. Könnyedén nevetett:

— Remélem, nem képzelem, hogy tanulunk?

— De igen, tanulni fogunk.

— No, azt nem hinném. „Tanulni fogunk“ — ehhez kettő kell. Maga tanulhat.

— De muszáj tanulnunk. Az a feladatunk, hogy én tanítsak, ön pedig tanuljon.

— Jó, jó! De nem mindjárt az első napon.

— Ezt nem értem.

— Az nem baj. Nem muszáj mindent értenie.

Péter megzavarodott. Már kezdett ingerültté is válni. Egy kicsit töprengett, azután nekiszánta magát:

— Nem alkuszom. Ha most engedelkeny leszek, ön minduntalan ugyanilyen követelésekkel fog előállni. Én végzem a kötelességem és megkezdem a leckét. Most elő fogok adni, először is római jogot.

A gróf gúnyosan nevetett:

— Hát akkor ne zsenirozza magát, csak adjon elő. Én majd az alatt alszom egyet.

— Különös.

— Nem tetszik magának?

— Nem nagyon.

— Pedig kár.

Most az ajtóhoz ment a gróf, kinyitotta s egyet kiáltott:

— Já-ános!

János hamarosan megjelent.

— Felöltözöm!

A gróf átsétált a másik szobába, János utána kullogott. A szobából visszakiáltott a gróf:

— Azért maga csak adjon elő!

Péter kínosan mosolygott. Humoros! Sőt „kedves!”

Megint hallatszott:

— Tanár úr!

Péter egy szót sem szólt.

— No gyöjjön be!

Péter nem mozdult.

Most a nyitott ajtóban megjelent a gróf, engesztelően mosolygott, gúny nélkül:

— Ne haragudjon. Ráérünk holnap is. Most gyöjjön be egy kicsit, mindjárt készen leszek.

Péter nehezen állt fel, lassan lépdelt.

— Adj egy másik cipőt! Nem azt!... Azt ott! Nem azt te ökör!

A gróf az ágyra dobott egy inget, melyet a szekrényből vett ki s János kezdte belerakni a gombokat. A gróf a tükörben megnézte magát. A kefével simított néhányat a hajján.

— Ide!

Ez is az inasnak szólt. Hogy adja oda az inget. De az egyik kéz-előgomb még nem volt bekapcsolva. János iparkodott. A gróf oda-lépett hozzá s megfogta az inget. Péterhez szólt:

— Mért nem hordja az inget, amit adtam?

Péter kellenlenül felelt:

— Isten tudja. Mondjuk, hogy elveimbe ütközik.

— Tyű, de kényes ember!

De már egy kis zavar is előntötte a grófot. Többet akart ennél mondani, de hirtelenében nem tudott. Idegesen megrántotta az inget, melynek ujját János még makacsul tartotta s mivel tulságosan iparkodott, hát csakugyan nem tudta belekapcsolni a kézelőgombot. Anyyira nem tudta, hogy káromkodnia kellett volna s dühében elvörösödött. És amint a gróf megrántotta az inget, János ellenállhatatlanul visszarántotta egy kicsit. Csak egy kicsit.

A gróf egyszerre elsápadt, János tekintete máris riadtá torzult. Irtózatosszerű pofont adott a gróf Jánosnak, akkorát, hogy úgy hangzott, mint amikor egy nyers tökre bottal ütnek. János megtántorodott. A gróf újra pofonra emelte a kezét, de János már elkapta a képét s így a második ütés csak a kezefejét érte. A gróf üvöltött:

— Te disznó! Még védekezel? Te büdös paraszt!

Most már az ökölcsapások sorozata zuhogott Jánosra, a kezére, a testére, a fejére. János lehajolt, két kezét a fejére szorította. A gróf belerugott az oldalába, János egyet nyögött, a falnak esett, majd lezuhant a padlóra és elterült. A gróf még utána ugrott s belerúgott — lábát uj rugásra emelte, de Péter elébe furakodott:

— Csillapodjon, kérem! Nagyon kérem!

Igy szólt Péter, halk hangon, rémülettel.

A gróf állt vele szemben, dühvel nézett rá, majd undorral a heverő inasra, azután elfordult, az ágyhoz ment s folytatta az öltözködést. Ő maga csatolta be a kézelőgombot az ingbe s közben tompán, lihegve beszélt még:

— Majd megtanítom én az ilyen csirkefogókat!

Csirkefogókat! Mi ez? Péter rémülete egyszerre elszállt. Keze ökölbe szorult. Hej, a kutya istállóját a fajtádnak!

De a gróf szinte bájos mosollyal fordult feléje:

— Bocsásson meg ezért a kis incidensért. Sajnálom, hogy a maga jelenlétében történt. Nem állt módomban, hogy megkiméljem. Péter határozott, kemény szavakkal mondta:

— Én is sajnálom, hogy egyáltalában megtörtént. Csodálkozom rajta!

A gróf mosolya gúnyossá vált:

— Szóval, kölcsönös sajnálkozásunkat fejezzük ki. Ebben meg egyeztünk.

És félreérthetetlenül nyújtotta a kezét:

— Viszontlátásra!

Péter csak néhány pillanatig habozott. Szerette volna visszautasítani ezt a kezét. Lesz, ami lesz! Verekedés, párbaj, az állás elvesztése, akár a halál, mindegy! De elfogadta a kezét. Fúj, azt a kezét!

És leverten baktatott a szobájába.

Ebédig azon töprengett, hogy mit kell tennie. Összepakkolja például a homiját s a legközelebbi vonattal hazautazik. De mit szólnak otthon a szegény szülei! És ugyan, erről szó sem lehet, hisz útikölt-

sége sincs. Hát akkor egy másik variáns: beszél a fiatal gróffal. A lelkére beszél, szigorúan. Ennek semmi értelme. De ha ennek nincs értelme, akkor mit tegyen mást, mint hogy szépen beszél vele, kérleli, magyaráz neki. Hát ennek azután még kevesebb értelme lenne! Fog az ilyen emberen a szép szó? De meg nem is tudna hozzá szólni egy jó szót sem.

Azután arra gondolt, hogy valamivel kimentí magát s az ebédjét a szobájába hozatja. De mivel mentse ki magát? Még ezen is fennakadt, pedig hát akármicsoda rosszullétet mondhatott volna. Igen ám, de a dolog átlátszó, a helyzet majd kínossá válik.

Az lett a vége a töprengésnek, hogy egy órákor megjelent a pipázóban. A grófnő és az ifju gróf már ott voltak, álltak egymással szemben. Az asszony így fejezte be szavait:

— Igazán nagyon haragszom s ha még egyszer megtörténik, azal büntetlek meg, hogy két hétig nem szólok hozzád. Én mindig arra tanítotatlak, hogy a személyzettel emberségesen kell bánni.

A gróf állt lehorgasztott fejjel, fehéren, szótlanul.

A grófnő engesztelő tekintettel nézett a Péter szemébe s anyai szeretettel mondta:

— Meghivom magát délutánra kocsikázásra.

A fiuhoz fordult:

— Te hajtod a lovakat. Kocsis nem is kell. De persze nem azokat a vad lovakat fogatod be.

Az ebédnél, Péter nagy ámulatára, János is felszolgált. Tehát komoly baj nem történt. Péter fürkészve figyelte. Szertartásos volt és ezúttal semmi hibát nem csinált.

Ebéd után kocsizni mentek. Hárman ültek a kocsin: a grófnő, Péter és Elemér gróf. Átrobogtak a falun; az emberek megálltak az út szélén s áhitattal köszöntek. Így a református pap is, magas, atlétatermetű ember. A falut elhagyva, az országúton repültek, majd egy szilfás úton elhajtottak a Bertalan-majorba. Az egész majort megkerülték, ezt a majort hibátlan út szegélyezte, gyönyörű fasorral. Péter komor volt, az ifju gróf vidám, fenn ült a bakon és acélos karokkal tartotta a gyeplőt. Néha-néha hátra beszélt a gróf, tréfás kiszólásokkal próbálta bosszantani, vagyis jobb kedvre deríteni Pétert. Péter a tréfákon kínos kelletlenséggel mosolygott.

A kocsizás után Péter a szobájába ment. Már esteledett, felszófolta a csillárt. Leheveredett a divánra. Szörnyű magányossággal érezte magát. Mindenki idegen itt. Különösen most, a kocsizás után; mert a grófnő kedves és jóságos, de mégis oly feszélyezett volt a beszélgetésük. Mit is beszélhetne vele mást, mint hogy a kérdéseire ígent vagy nemet mond. Tegnap este, az igazán a bor tette, hogy egy kicsit meglódult. Ki van itt ember? Talán a református pap! Majd megpróbálja. Vagy a tanító! Vagy az orvos. Megpróbálja majd sorra, hátha!

Olvasni akart, de nem tudott. Megint nem tudott. Ó, kezd már

a szoba nagyon is kétes gyönyörűséggé válni. A metszetek a falon, nahát azok undorítóak. Kardos, kalpagos vitézek, bajusszal és nagy szakállal. Fúj! Nemhogy valamely Renoir-kép színes reprodukciója mosolyogna a falról legalább!

Felugrott és kiszaladt a szobából. Atsietett a kastélyépületbe. Szi-
tált az eső! Céltalanul ödögött a folyosókon, nem tudta, hová men-
jen, mihez kezdjen. A folyosó végigaggatva szarvasagancsokkal s
lovak képeivel.

Nincs senki, akivel szóba állhatna. Be kell mennie a konyhába.
Ott már készítik a vacsorát, ott emberek dolgoznak, ott ég a tűz, ott
ragyog a könnyű munka vidámsága. Lám, bolondság ez, valami gyer-
meki emlék, régről, amikor a konyhába menekülhetett az anyjához.

A folyosó végében, a konyha előtti ajtó félig nyitva volt. Cseléd-
szoba ez, bennről hangos nevetés hallatszott. Konyhalányok és inasok
ültek benn, tréfálóztak, János vitte a szót. Valamit elbeszélt, pajzán
szavakkal, durván és nagyhangon, mintha nem is az ő hangja lett
volna. Alig lehetett ráismerni. A többiek úgy nevettek, hogy csak
úgy dülöngéltek. Péter kissé visszahuzódott, eddig nem vették észre,
mert nem láthatták. Jánosnak járt a szája:

— Mondom a Sárinak, te buta tehén, hát mit bögsz?

Péter szíve elszorult. Megszállta a vágy, hogy bemenjen közéjük.
Ez kell neki, mindegy, ha durván, bárdolatlanul zuhog is, de emberi
hang, az ember. Most lefuleli Jánost! De még csak állt.

Hirtelen eszébe jutott, hogy ha így kapja valaki, azt hiszi, hogy
„hallgatózik“. Tehát vagy be, vagy tovább innen. Kopogtatott az aj-
tón, beljebb tolta s belépett a kis szobába. Hirtelen csönd, mindenki
elhallgatott s lassan fölemelkedtek az ülők. János arca már egészen
merev volt. Valaki még küzködött a röhögésével, még egyet-kettőt
nyihogott, de mások rosszalóan néztek rá s azoknak az arca is meg-
fagyott.

— No, mi az, János? Jól mulatnak?

— Csak beszélgettünk, kérem.

— De én úgy hallottam, hogy nagyon jól mulattak.

Csend.

— Hát csak halljuk tovább! Én is szeretnék egy kicsit nevetni.

Csend.

— Hát mi volt avval a... Sáriver? Aki bögött?

Enyhe mosoly itt, ott.

— Semmi, kérem, csak valami bolondság.

Az egyik konyhalány csinos volt és melles, vállas, kíváncsú.
Péter pislogott feléje, de az lesütötte a szemét. Szőke a haja, rózsas-
színű, húsos a képe.

Ejnye, ez a János majd elmodja a társainak, hogy ő milyen meg-
bízást adott neki. Az egész banda röhög majd rajta.

Péter kiment a szobából.

Már ezen a napon, még csak a második! nagyon sokára jött a

vacsoraidő. Vacsorára vendég is érkezett, egy özvegy földbirtokosnő. Fiatal és szép asszony. A vacsorához pezsgőt ittak. Az öreg gróf viccelt Péterrel és ilyenfélét mondogatott neki:

— Udvaroljon neki! Özvegy, szép, hátha megoolondul. Van ám itt a szomszédságban hatezer holdja. Meg Tolnában is vagy nyolcezer. Ugy-e szép, mi? Csak kár, hogy olyan pacsuliszaga van. Túl-ságosan bebüdösítette magát a mi tiszteletünkre... Maga ezt szereti? Fene gusztusa van! Én bizony előbb lefüröszténém róla.

Valamit az özvegy is észrevett, már persze nem szavakat, hanem, hogy róla van szó. Pétert bujtogatják. Kedvesen mosolygott s ujjával megfenyegette az öreg grófot.

Péter már arról ábrándozott, hogy semmi sem lehetetlen. Egy mosoly — és már megeredt a fantáziája. És a pezsgőtől egészen megeredt a nyelve. Már megint megeredt a nyelve, — mi lenne, ha állandóan szeszes italt inna?

De csakhamar hajótörést szenvedett. Mert a szép özvegyasszony egyszer csak halk hangon családi bizalmas dolgokról kezdett beszélni a grófnővel s ennek aztán nem lett vége. Péter egy-kettőre összeomlott. Annyira, hogy egyszer csak fölállt, fejfájással mentegőtözve, elköszönt. Gyenge vigasz, hogy kissé csodálkoztak a távozásán. Ó, igazán csak formaság!

Az öreg gróf még utoljára is ugratta:

— Egy kis hirtelen szívdobogás talán? Jó jel!

Péter szinte rohant, betört a szobájába. Levetette magát az ágyára, belefúrta arcát a vánkosba és sírni akart. De nem tudott. Csak hosszú sóhajok törtek ki belőle.

Sóhajtozott, fetrengett sokáig. Azután felegyenesedett, állt megtört tragikus pózban. Föl-alá sétált, izgatott lépésekkel. Nagysokára kezdett vetkőzni. Levette kabátját, az ingét. Odalépett a tükör elé s mélységesen nézett a saját szemébe.

Istenem, milyen kár értem!

És bámulta riadt, könnytelenül síró szeméit. Izzó lelkét, domború mellét s szép, masszív izmait.

— Nyomor! Gyalázat!

Most ezek még beszélgetnek, éjjélíg beszélgetnek. Akkor föl-megy a szép asszony a szobájába, a kastélybeli vendégszobák egyikébe. Levetkőzik, bódító illatot áraszt parfümös teste — és vajjon kit bódít el?! Senkit. Egyedül, hidegen, lelketlenül és bűnösen fekszik az ágyában.

Pedig milyen gyönyörű, milyen boldogságos egy ilyen asszony. Szép, forró, üdvösséget adó. Rózsaszínű bőre áttörik finom ingén, a karja meztelen, a haja leomlik s ingének mély vágásán keresztül kibukik a melle. Ó jaj!

Halk, de riasztó kopogtatás hallatszott.

— Ki az?

— Én vagyok.

Ah, ostoba, buta férfihang.

— Ki az az én?

— Én vagyok, János.

— Szabad!

De az ajtó zárva volt. Péter az ajtóhoz ment, kinyitotta.

János belépett. Komoly arccal, mint mindig, de most kissé elfogult hangon mondta, inkább rebegette:

— Itt van kérem a nő.

— Miféle nő?

— A nő. Akit tetszett parancsolni, hogy szerezzek.

— Parancsolni! Fenét!

— De csakugyan!

Péter lassanként megörült. Csaknem felujjongott. Igen, igen, egy nő vár kinn, bebocsátásra vár. Mindegy, hogy ki, mindegy, hogy milyen, nem grófnő, nem parfömös táncosnő, de egy eleven, kedves, ifju leány, csinos, izmos, hisz Jánosnak megmagyarázta, valósággal leckét adott neki. Ó, milyen kedves, derék ember ez a János. Egyetlen barát.

— Csinos? Rendes?

— Igenis.

— Na jól van.

— Beereszthetem?

Péter most egy kissé megriadt. De mindegy, idegesség csupán, hadd jöjjön.

Föl-alá sétált. János kiment a szobából. Péter fölkapta a kabátját, csak úgy a meztelen testére.

Gyenge kopogás.

— Tessék.

Erősebb kopogás.

— Tessék.

Az ajtó megnyílt. Belépett a nő. Ott állt, mint valami kísértet. Kendővel volt a feje bekötve. Magas, merev, a melle lapos. Szemét sunyin lesüti. Arca durva, csontos, tele apró ráncokkal a bőre. Vén! Micsoda szörnyeteg! Ha-ha-ha! János fogalma a nőről. Hihetetlenül rettenetes!

Jaj, mit tegyen most? Eh, habozásról szó sem lehet:

— Szóval maga az?

A nő állt, pislogott, hangott nem hallatott.

— Hát... Jól van kérem. Köszönöm, hogy eljött. Csak... csak látni akartam, majd megüzenem Jánossal, hogy mikor kell eljönnie.

A zsebébe nyúlt, azután valami pénzt nyomott a nő markába.

A nő hirtelen sarkon fordult és elsietett. Lépései keményen kopogtak a folyosó kövein.

Tanya

Kétszáz hold föld egy tagban. A formája négyszög, majdnem szabályos négyzetalak. Egyik határvonal az országut, másik két határvonal árok, a parton végig akácfákkal, a harmadik határ egyszerű kocsiut. A tanya közepén emelkedik a cselédház, enyhén, sőt finoman: lakóház. Vele szemben, persze jóval magasabb nála, az istálló. Van azután kamra, odaragasztva az istálló mellé, marhaszin, ólak, krumplisverem szalmatetővel. A ház és istálló mögött néhány eperfa, két épület közt a gémeskut. Mindez messziről, derűs időben, a szomszéd község egy dombjáról nézve: festői csoportozat. A cselédház fala vertföld, teteje nád; az istálló fala vályog, — szembenéznek egymással, de békitően terül el köztük a trágyadomb, melynek ormán napközben kakas verdesi a szárnyát, szélén tyukok kaparásznak.

De most novemberi az idő, sűrű, sárgás köd borítja a vidéket, a nap későn kel. A lakóház közepén konyha, ettől jobbra, balra egy-egy bérescsalád lakik. Az öregebbik béres felesége fölkel, meggyújtja a petróleumlámpát, a béres is ciheledik, felöltözik, most már hűs az idő, hetek óta fölhuzza már a nadrágját, csizmát is huz, kimegy a házból, belemered a ködbe, a ködtől még az istállóig sem lát el. Már a másik bérescsalád ablakán is sárga világosság ver ki, nem kell hát bezörgetni, kelnek pontosan, a megszokott időre, mintha ébresztőórájuk lenne, ilyent pedig még soha nem is láttak.

Az öregebbik béres ötvenegynéhány esztendő ember, a bajusza már őszül, az arca szabályos, igazi magyar típusu arc, mert hiszen felvidéki tót eredetű; a két szemhéja véresen kifordult, arcvonásai mozdulatlanok, félévenként egyszer ha nevet, akkor is hangtalanul, csak úgy somolyogva, esetleg valami kis ital következtében.

A másik béres is előbuvik, jóreggelt mond; fekete nyakravaló-szakálla van, aprók és gunyosak a szemei. Mind a ketten belenéznek a ködbe, mintha együtt többre mennének; tekintetük sugarától a köd már ritkul is, a keleti ég alján messze tul az istállón, az izzó vörös gömb már sejteti magát. Néznek keletre, fátyol foszlik, mögüle lassan kiemelkedik az istálló tömbje, feketül annak korhadt nádteteje. Omlatag szürkesség, ezt átüti a mögötte libegő sötét massa, ezen is túl pedig, messze, valami egy-központból áramló vörös szivárgás, — mindez az árnyalati változásaival gyönyörű színjáték, szinte ujjongó érzést verhetne föl bárkiben, kapcsolatban holmi gondolatokkal a „természet ébredéséről“, „munka kezdetéről“, „ég áldásáról.“

Mire azután a béresek elővezetik a cammogó ökröket, megitatják őket a kutnál, befogják az ekékbe, — mindketten négy-négy nagy-

szarvu fehér ökröt, — már csak enyhén gőzölög a föld, a lenge köd-gomolyok utolsó maradványokként szökve szállnak el, a messze vörös gömb már sárgán izzik, emelkedik, kisebbedik, de fénye már vakít s a szürke ég kékké acélozódik körülötte, ameddig a szem ellát, mindenfelé feketén és szürkén bontakoznak ki a földtáblák s ide merednek a távolból a magyar akácok, a határon tulról nyárfás, Nagykutpuszta a pirostetejű kastéllyal, — mindezt nem nézik, hanem csak véletlen pillantásokkal éppen ha értékelik a béreseket, mert hát minek is, hiszen mindez régi, régi ismerős komédiája színeknek és vonalaknak, vagy talán nem is ismerős, hiszen igazában talán észre sem vették még soha, legföljebb annyira, hogy: most ősz van, máskor meg fehér hó borítja a földet, az a tél, azután minden zöldbe virul, az a tavasz, a sárga pedig a nyár. Költeményt ők, a béresek, soha nem olvastak, Petőfitől sem, mástól sem; képet, tájképet még soha nem láttak, nem ismerik azt, ami szemükön át megrohanná az agyukat, olyanok ők, mint a színvakok, olyanok ők a sasszemükkel, mint zenéhez a botfűlűek, bizony ha valami városi furcsa ember megállna mellettük és fölsóhajtva kitörne s holmi szörnyű üvöltés bődülne ki belőle a természet szépségéről, hát azt hinnék, hogy tisztára bolond az az ur.

Rámordulnak az ökrökre, azok lassan megindulnak, nemsokára el-
érik az egyik fekete tábla szélét, bele vágják az ekét a szürke ugarba s döntik egymás után a kifordult sáros földsorokat a fekete táblához. Messzebb, a már övetett táblát tülszerűen borítja a buzaszálacsákák zöld hamva. De mindez semmi, csak éppen hogy már hideg van, sáros a föld, a csizma bokáig ragad bele s az ember új teherként cipeli a ragadó sarat, este pedig, ha hazamegy, topog az ajtó előtt, megrugdalja a földet, odaveri a lábát az eperfához s az asszonyok mégis zsörtölődnek, hogy mind beviszi a sarat a házba, pedig amugy is annyi a piszok adabenn, hogy megesz mindent.

Amire vége a szántásnak, megindul a havazás.

Amire elolvad a fehér bunda, akkorára eloszlanak a mindennapi ködök, sárgán nekidámodik a mindennapi nap a keleti égen, itt, ott, mindenhol, új zöldfoltok ütköznek ki, a rét virágozni kezd, a szellő illatot hoz a cselédház elé s ha reggel kibujnak az oduból a béresek, tüsszentenek a fűszagra... Tavaszi szántás után meg vetés, fűkaszá-lás, kapálás, munka, robotmunka reggeltől estig, június felé már a szorgalmas munka gyümölcse hullámszik köröskörül és érik, amerre a szem ellát. Az akácfák virágoznak, az országut szalagja fehér, a gabonátáblák szinte dagadnak.

No, de most csakugyan elvetődik a tanyára a városi ember.

A tanya gazdájával jön, kocsin a faluból, ahol a gazda lakik s ahol az ő boltja és malma van. A gazda mutogat mindent a városi embernek és magyaráz, mindenhová betekintenek; a városi ember bőre fehér, arca beretvált, a szeme ragyog, szüntelenül nevet, úgy örül, mint a gyerek.

Amikor már mindent megnézett, megtapintott, megszagolt, ami-

kor már a cselédház felé is indult, de az ajtaja előtt hirtelen megtorpant, oda már nem kukkantott be, — megáll, körülnéz újra, gyönyörrel legelteti szemét az egész tájon, mélyet lélegzik, azután beszél és csodabolondokat mond, hogy azt mondja: milyen fölséges ez a friss levegő, a városban bizony nincs ilyen. Meg hogy: milyen elragadó ez a táj, a ember szíve repes örömében. És hogy milyen boldogok lehetnek, akik itt lakhatnak az egész esztendőn keresztül.

A tanya gazdája mosolyogva piszkálja kisdéd angolbajuszát.

Ott áll mögöttük a két béres. Ha kérdeznek tőlük valamit, ők röviden, tompán felelnek, úgy, mint akiket vallatnak. Ők az urak beszédére különben nem is figyelnének, csak éppen a furcsaságok ütik meg a fülüket s úgy a szemük szögletéből kémlelés alá veszik a városi embert, hogy ugyan micsoda különös szerzet az?

Amikor azután odább állanak, gazda és a városi ember, s elgördül a kocsijuk, az öregebbek béres odaballag a cselédház elé, megáll, szétnéz a tájon, néz, bámul és semmit sem lát, semmi örömet nem érez, mert sehol a tarka tengerben egy darabka rög, sehol egy buzaszál, egy fa, egy árokpart, sehol egy darab ég, ami az övé, mert az övé csak a görnyesztő robot, legföljebb, ha bemegy a cselédházba: az övé néhány dohos, rozoga holmi, a zsémbes asszony és a visitó gyerek.

Január

Január a tél közepe, rendesen a leghidegebb hónap. Sokévi átlagos hőmérséklete Budapesten — 2 fok.

Az eddig észlelt leghidegebb január 1893-ban volt, amikor a havi átlag a — 10 fokot megközelítette. Viszont 1916-ban + 4 fok volt a hónap középhőmérséklete, ami normálisan márciusnak felel meg.

A hőmérő legalacsonyabb állását a — 19 fokot 1893-ban, 22-én érte el, a legmagasabbra: + 15 fokra 1920-ban, 13-án szökött. 1893. január 22-én Kajászószenteulálián egy favágó megfagyott.

Január. A favágóval egyszerűen úgy történt a dolog, hogy hát ki ment fát vágni s másnap élettelenül találták az erdőben. Pedig hőmérő nem volt nála s így sejtelve sem lehetett arról, hogy olyan nagy a hideg.

A kajászószenteuláliaiak nagyokat sóhajtottak, szegény ember, szegény ember! — s aznap este különösen kedvesnek találták a fűtött kemencéket. A tekintetes uréknál vaskályha izzott vörösen, a tekintetes asszony öngyásga a divánról nézegette az izzó vastörzset s néha-néha ellágyult:

— Milyen áldott jó kályha ez!

De azért nem ölelte meg a kályhát.

A rekordhideget mégsem január, hanem az elmúlt 1929-es év februárja tartja. Budapesten 1929. február 11-én — 23 fok alá süllyedt a hőmérséklet, de a külvárosokban a — 30 fokot is megközelítette. Mintha bizony a hideg is társadalmi alkotás lenne.

Pedig ennek az 1929-es évnek már a januárja is igen hideg volt. Mindjárt január 2-án feltűnt, hogy az előzőnap + 2 fokról — 5 fokra zuhant a higanyszlop. A külvárosokban feltűnően meglepte a lakosokat, azt mondták: ejha!

Hogy nincs kenyér, rongyos a ruha, plafonig ér a piszok, hogy alacsony a munkabér, hogy nincs munka — az már fel sem tűnt nekik. A belső városban Buxbaumék késő éjjel érkeztek haza, autón, Andrásy út 140. alá. (Ez nem fok, hanem házszám!) Böszülten vastag bundákba voltak pakolva. Először Buxbaumné szállt ki az autóból és sietett a kapuhoz, hogy megnyomja a csengőt; Buxbaum pénz után kotorászott, hogy kifizesse a sofőrt. Kis Kecege Pál kabáttalanul reszketett a kapumélyedésben. Buxbaumné, amikor megpillantotta a fehér arcot s a csillogó két szemet, gyengén felsikoltott. Siess már Dóri! — kiáltotta Buxbaum felé.

És Dóri sietett, a kapun belül megbeszélték a dolgot:

— Láttad ezt az embert? Ugy megijedtem tőle, hogy elállt a szívverésem, amint egyszerre megmozdult ott a sötétben.

— Biztosan lesben van. Lopni akar, vagy betörni.

— Vagy talán gyilkolni. Hogy miért is engedi az ilyesmit a rendőrség!

Január 10-én — 8 fok. Külvárosok számára népies kiadás: — 11 fok.

Itt látható a január, a február, a március és az összes ragadozó vadállatok! — ordította rekedt hangján nyáron a vurstliban a kikiáltó. Egy legényke most, január 10-én, a Csákány uccában, szellős kiskabátban, zsebredugott kézzel, sápadtan és soványan, idézte a kikiáltót s az ödöngő kis csoport fogvacogva kacagott. Pista, Szepi és Móric görcsös köhögéssel folytatták a nevetést. Odabenn az udvarban Teliha még megveregette Teliáné képét, hadd melegedjen föl.

Január 11, 12, 13 . . . 20. A hideg növekedett. A hó az uccákon megfagyott. Befagyott a Duna, a Tisza, a kút, a vízvezeték, jéggé vált a víz a laborban, szétvetette a vizes üveget. A kacagás az ajkakra fagyott. Hó és jég borította a háztetőket, az udvart, a kerteket, a tájat, a vidéket.

Egy autó vánszorgott az országúton, benne ült a nagyságos úr, háta mögött farkas, feje fölött holló s alatt röpült a nap, mint a fáradt madár. Benn a városban meleg kávéházakban nyöszörögtek a polgárok, mi lesz, ha ez nyáron is így tart s a gabonaárak ősszel sem fognak emelkedni s már szabadkereskedni sem igen lesz érdemes. (Szörnyű, a verebeknek nem volt mit enniük! Egy asszonyosság a rendőrhöz futott s bepanaszolta azt a szívtelen gonosztevőt, aki mindig előzmászik valahonnan, amikor ő zsemlyemorzát hint a szegény kis verebeknek s a gazember mindig elszedi előlük a nagyobbacska darabot.

Egész kis csödület keletkezett a rendőr körül, valaki megjegyezte:

— Biztosan a butikba viszi s pálinkát vesz rajta!

Január, február, a hideg már az égig ért. Apánk ujságpapírba pakolta a lábát, anyánk régi rongyokkal teleaggatta magát, ott ült a fűtetlen kályha mellett. (A régi emlékek, gyerekkori meleg kemencéről, szintén befagytak.) Kis Kecege Péter az Örömvölgy uccában ott maradt egy kapualjban. (Biztosan lopni akart.) Baják Pál a Lehel-téren egy padon. (A betörés tehát neki sem sikerült.) Az öreg Kozlovszky házaspár a Naphegy oldalában, benn a kis dűledező házban, az ágyban, egymás mellett. Ja, nem tudták már egymást felmelegíteni. Mindnyájan bele kerültek az ujságokba.

A sziveket borító szörözetten immár állandó zuzmara reszketett.

Aki tudta, bizony védte magát. Buxbaum például, amikor benyitott a lakásába, kétségbeesve kezdett ordítani:

— Nyissátok ki az ablakokat, mert olyan hőség van itt, hogy megüti az embert a guta. Hogy lehet ennyire befűteni? Mari-i-i!

És Mari rohant, sorra kinyitogatta mind a hat szobának, mind a tizenkét ablakát. Buxbaumék kisleánya betette az olvasókönyvet s a

kályha mellé huzódott, abba maradt a gyönyörű történet: A megfagyott gyermek.

Sűrű sárgás köd gomolygott a tárgyak és emberek körül, mint a megbántott föld bosszuja. Aki nem állta, forró lázat kapott (mint a megfagyott gyermek édesanyja) s elhullt. Kis Kecege Péter a nyitott ablakon keresztül (már megint nyitva volt!) vissza nyúlt Buxbaum úrért s elvitte őt. „Nyugodjék békében!”

Január átlagos csapadékmennyisége $38 \frac{m}{m}$. Az erősen havas januárok rendszeren igen hidegek is. A napsütéses órák száma már valamivel több, mint decemberben.

A légnyomás ebben a hónapban éri el a legmagasabb mértékét. Eddigi maximum $793 \frac{m}{m}$. Fejünkön és mellünkön az óriási légoszlop súlya, tetézve a kenyér árával, a házbérrel, a holnap kilátástalanságával s a tudattal, hogy ez így megy már húszezer év óta. Ó, feltekintek a rám kirótt légoszlop legtetéjére, az egyik párkányán ül Schwacz úr, a másikon Bunkófejeő úr, szivaroznak és az ürbe lógatják a lábaikat. És én nem tudok mozdulni, hogy kimásszak a légoszlop alól s az eldüljön.

Január 14. Az értékpapirforgalmi adó 1929. december haváról befizetendő. Jaj, nehogy elfelejtsük!

Január 15. A fényüzési adó befizetése 1929. december haváról.

A jó gazdának:

a) a határban, ha a vetéseket jégkértes hó borítja, rá kell hajtani a jószágot, hogy összetörje a kérget s így a növényzet levegőhöz jusson. Ha az idő engedi, akkor a réteken, lucernásokon egyengessük a vakondtúrásokat, hozzuk rendbe a vízelvezető árkokat.

b) a gyümölcsösben tisztogassuk a fákat a mohától, hernyófészkektől, száraz ágaktól. A nyulak rágásai ellen kössük be fáinkat szalmával. Teregessük el a trágyát a veteményes kertben s ha lehet, rigolirozzunk. Rossz időben osztályozzuk a vetőmagvakat, akinek nincs, az malmozzon az ujjáival.

c) a méhesben arra ügyeljünk, hogy a méhek téli nyugalmát ne zavarja meg semmi. Havazások után tisztogassuk el a havat a röpnílásokból. Az öreg lépeket olvasszuk ki, öntsünk mulépet.

A körültekintő ember:

Igyekezze lenyúzni a bőrét mindenkinek, akinek csak lehet.

Időjóslat:

Fázunk. Reszket minden porcikánk, vacog a fogunk. Reggel fáradtan kelünk, mert nincs miért fölkelnünk. Este fáradtak vagyunk, mert megbánjuk, amit napközben csináltunk. Sokáig nem tudunk elaludni, mert hánytorgat bennünket a büntudat. Január, február, március, április, május, még mindig fázunk, fáradtak vagyunk, depressziós a kedvünk, meg-megbánjuk, hogy születünk. A halál gondolata kísért bennünket. Melegünk van, izzadunk és lihegve szédülünk. Fáj látnunk a zöldelő réteket, a lombos fákat, a kék eget.

De nem aszerint fázik az ember, hogy 20 fok-e a hideg, s nem aszerint szédül lihegve, hogy 40 fok-e a meleg. Diszpozíció dolga ez.

függ a kedélytől. Mondhatnám: attól függ, akarunk-e fázni, akarunk-e szédülve lihegni.

És egyszer, 1930-ban, 31-ben, 32-ben, vagy 33-ban, egyszer majd kinyitjuk ablakainkat, kitárjuk ajtainkat, kiállunk a szabadba, kiskabátban, födetlen fővel, felgyürt ingujjal, ércesen kiáltunk s nem fázunk többé! Nem is nézzük a fokokat, akár 40 fok melegben is állunk hő gépek mellett, ülünk a tüzek közvetlen közelében s kacagunk. Új élet ömlik el bennünk. Belekapcsolódunk az idő folyásába, elfeledjük mind a húszezer esztendőt, előre nézünk.

Hatalmunk alá hajtjuk a januárt, a februárt, a márciust és . . . az összes ragadozó vadállatokat.

Megváltoztatjuk még az időjárást is.

TARTALOMJEGYZÉK

	Oldal
1. Lecke	3
2. Napirend	7
3. Jóember	11
4. Jeremiáda	17
5. Háboru	22
6. Disznóképű	25
7. Harag	32
8. Razzia	35
9. Kastély	39
10. Tanya	56
11. Január	59

ÉPÍTŐK KÖNYVTÁRA

Kiadó: Rácz János

Szerkeszti: Gereblyés László

JAKAB-nyomda, II, Iskola-u. 26. Tel. : 516-86. Felelős nyomdavezető : JAKAB LÁSZLÓ

